

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
НОВАБРЬ
19
СРЕДА
№ 228 (4198)

Өртөө 20 коп.

Ам болур чеди чылдың сорулгазы болза, аш-чемнин эн чугула продуктуларына чоннун хереглелин хандырып, калбак ассортиментиге бедик шынарлыг аш-чем продуктулары-биле чонну элбекшилдик хандырап болгаш көдээ ажил-агый продуктуларына күрүнениң өске бүгү хереглелдерин хандырап кылдыр көдээ ажил-агый чиг-эдинин курлавырларын дыка көвүдөдип шыдаар көдээ ажил-агый бүдүрүлгенин ындыг өзүлдөзүн чедип алыры болур.

(Эш Н. С. Хрущевтин СЭМП XXI съездинге илткелинин тезистеринден)

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдери чыылдарынын контроль чуралайлары

(СЭМП-ниң XXI съездинге эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илткелинин тезистеринден)

(Уланчызы. Эгези №М 226 (4196), 227 (4197 «Шында»)

III. Эвиледешкен республикаларын бүдүрүкчү күштерин сайгара тургузары болгаш ажил-агыйын хөгжүдери

ССРЭ-ниң улус ажил-агыйын хөгжүдери планнарын амылдап кылдыр Коммунист партия ленинчи национал политиканы ууртууга бодуруп, эң-не амыктыг экономиктиг үре-түнедди чедип алыр болгаш эвиледешкен бүгү республикаларын экономиказынын бүдүрүшкүнүн хандырап сорулга-биле бүдүрүкчү күштерин чурттуу девискоз-ринге шын сайгара тургузарынын эргежок чугулазын барындаалар турар.

Чиг-эттиң чогулдуу талазы-биле болгаш белең продукту алырына чедир чиг-этти болжазырадырындан полу-фабрикаттарын амылдап кылдырыңа даразында бүгү чыдаларыңа шилчирде күш-ажылды эң эвезшти чарыгдар арганыңа талазы-биле үлестүрүп чогулгалыг кылдыр сайгара тургузары чурттуу экономиктиг бүдүрүшкүнүнү планнарга кирген турар уурдууг деп В. И. Ленин 1918 чылда-ла чуралаала.

Коммунист тургузушкунуң чыг уруг программанын боттандырыңа кызын бистиги чурттувустуң эгелеп кирип турары амыг үдө ленинчи ол айтышкынар оза укур-дугаыг болуп турар.

Эвиледешкен бүгү республикаларын экономиказын болгаш культуразын улам ылай үлестүрүп өрге-ажытарын 1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдери чыылдарынын контроль чуралайларында барындаалар көрүп турар.

Ылангыя чурттуу чөөн талак районнарында шынарын талазы-биле эң байлак, амыгдар байдаларын талазы-биле оругалыг болур бойду курлавырларын ажил-агый амыгдалыг кириштерин, чыгынган бүдүрүгө дуржулганыга болгаш азын-бүрү районнарга база бүгү республикаларда бүдүрүгө фондларынын бар кемчээлине дүштүр күш-ажыл курлавырларын эң-не бүтүн амыгдары, чиг-эттиң болгаш олар чуулдуң бар черлеринче үлестүрүп улам-на чогулдуларды, үлестүрде специализация болгаш кооперацияны бүтү-лө кемчөөр-биле хөгжүдери, районнар аразынын экономиктиг харылзааларын экижидери, транспорттуң бүтү хевирдерин чогулгалыг кылдыр амыгдары көрдүп турар.

Контроль чуралайларда көрдүгөн оналдалар болза республикаларын-да, чыжа Урал, Сибирь, Ортааки Азия, Закавказье болгаш өске-да экономика-географтыг улау районнарын-да ажил-агыйын улам ыңайт специализация-зоташканын база комплексилдик хөгжүдери хандырап. Мычангаш, комплексилдик ажил-агыйын халчак ажил-агый кылдыр тус черин чуулдуу арге-ажын барындаалар билш көөр чорукка удуу шилчирдик девискози эргежок чугула. Экономика-географтыг улау районнарын планнашына тускайлап айтыр чорук Совет Эвилелиниң улус ажил-агыйын география талазы-биле шын сайгара тургузарына болгаш девискоз талазы-биле эң-не камнагалыг организаастарына арганы бөр.

Ам келер чеди чылда бүдүрүкчү күштерин сайгара тургузарына кол базамнар хамыктыг мурунда чурттуу чөөн талак районнарындын экономиказын дүргө хөгжүдөр уламышкын-биле планнаштын турар. Капитал салышкынарыннын ниити кемчөөлинен 40 ажыг хуу капитал салышкынар Уралды, Сибирини, Ираны Чөөн чурту болгаш Ортааки Азияны кириштерибшаан, чөөн талак районнарын хөгжүдериңе 1959—1965 чылдарда улаштыр турар. Продукциянын эң чугула хевирлеринин бүгү-эвилде бүдүрүлгенине чөөн талак районнарын девискоз кемчөөли 1965 чылда өөр болгаш даразында хууларын дөзүн турар: шой бүдүрүлгенин талазы-биле — барык 43 хуууу, каң эвилдеринин — 47 хуууу, прокат бүдүрүлгени — 48 хуууу, хөмүр даш тывыжыны — барык 50 хуууу, нефть — 30 хуууу, электроэнергияны амылдап үндүр талазы-биле — 46 хуууу, дилг материалдарын бүдүр талазы-биле — 45 ажыг хуууу.

Чурттуу үшү металлургия базазынын, оң иштиңде барык 7,5 миллион тонна шойну бүдүр талазы-биле күчүлери амылдагы кирири көрдүп турар.

Чурттуу өске районнары-биле девискоз Сибириниң болгаш Кавказстанын районнарына хөмүр даш үлестүрүп колдору хөгжүрү, чүгө дөрге казын аларынын эң таарымчалыг байдаларыг хөмүр даштын бар черлери нинде көп-өткөнтин болуп турар. Ол районнарга хөмүр даш тывыжы чеди чылда чуртта немей өзүдгө хамарыштыр барык 60 хуу немей өөр. Күчүлүг энергетика базазы Сибириниң болгаш Кавказстанын районнарына база тургустува. Электрэнергияны амылдап алыры азда чеди чылда 3,3 — 3,5 катеп өөр, а чуртта ниити немей өзүдгө хамарыштыр электроэнергияны бүдүрери барык 35 хуу немей өөр.

Чөөн талак районнарын электрия күчүдери улау өзүдгө болгаш чик чарыгдалыг электроэнергия электрия хей амыгдар бүдүрүдгөдери, хамыктыг мурунда өнүкт металлургия хөгжүдериңе таарымчалыг байдаларын тургузуп бөр.

Байлак нефть болгаш газ барын ажыткан черлериниң базазына үндөстүрүп ССРЭ-ниң Европа кезонге база Ортааки Азияга колдору хөгжүрү нефть болгаш газ үлестүрүп сайгара тургузары көрдүп турар.

Нефть болгаш газ үлестүрүп чеди чыл дургузунда сайгара тургузарына боттуг чүт болза нефть болжазырадып кылдыр заводтарын нефть хереглелиниң барык бүгү кол районнарына түдүп тургузары, нефть болгаш газ дамчыдыкчыларынын улау четканын турар болур.

Үлестүрүп болгаш түдүгү аргелеп башкарап чорукту өдө тургускан түнедиде ажил-агыйын ууртууга эвиледешкен республикаларын ролу дыка өскөн.

Эвиледешкен бүгү республикаларын улам ыңайт бүгү таладыг экономиктиг болгаш культуруг көдүрүшкүнүн 1959—1965 чылдарда улус ажил-агыйын хөгжүдери чыылдарынын контроль чуралайларында көрүп турар.

Россиянын Совет Федеративтик Социалистик Республикасы

РСФСР-ниң үлестүрүп ниити продукцияны чеди чылдын дургузунда барык 80 хуу улагыр. Шойну эвилдери — 70 — 85 хуу, казын — 60 — 69 хуу, алюминий

бүдүрери — барык үш катеп, электроэнергияны амылдап алары — 2-ден ажыг катеп көвүдөр.

Нефть тывыжы 2,1 — 2,3 катеп, газы — барык 6 катеп улагаттары көрдүп турар. Ылангыя Татар АССР-де, Башкыр АССР-де, Куйбышев областа нефть тывыжынын үлестүрүп улау хөгжүдери амыр. Россия Федерациянын азын-бүрү районнарына нефть болжазырадып кылдыр улау 6 — 7 чыг заводтарын болгаш 15 муң километр ажыг хоол-айлыг нефть дамчыдыкчыларын турар көрдүп турар. Сочу-Барын талак болгаш Топ девискозун база Чөөн Сибирини районнарына нефть болжазырадып кылдыр үлестүрүп керек кырында чаа тургустувар.

Хөмүр даш үлестүрүп көл кичөөгөй Кубаста кокоталы хөмүр даштын болгаш Красноярск крайда эвез чырыгдалыг, ажык арга-биле казып ал турар энергетиктиг хөмүр даштын тывыжын хөгжүдериңе улаштыр турар.

Химия үлестүрүп өң дүргө хөгжүдө көрдүп турар. Химия волюнардын чеди чылды дургузунда бүдүрери 3 — 3,2 катеп, синтетиктиг каучукту — 2,6 катеп, пластмал бүдүрүдери болгаш синтетиктиг чүс аймаан — 5-тен ажыг катеп, минералдыг удобрениелерин бүдүрери — 2,6 — 2,8 катеп улагыр.

Машина түдүшкүнүнүң улау өзүдгө көрдүп турар. Цементини бүдүрери 2,2 — 2,4 катеп улагыр. Мыш, мылангыя мыш болжазырадып кылдыр үлестүрүп улам ыңай хөгжүрү. Чик болгаш аш-чем үлестүрүп эвез өөр. Чигирин бүдүрери 3-тен ажыг катеп улагыр.

РСФСР-ниң көдээ ажил-агыйын талазы-биле чеди чылдын дургузунда тараа бүдүрүлгенин дыка көвүдөдөр соруга салдынын турар. 1957 чылдазында девискоз 1965 чылда көдээ ажил-агыйын өске продуктуларынын талазы-биле барык даразында кемчөөдөргө уладымышын көрдүп турар: үс-саржак амыр үреинерин бүдүрери 1,9 катеп, чигир свеказын — 3,2 — 3,6 катеп, волюно кымыр хевирин — 1,4, картофелди — 1,8, ногааны — 2,2, эшти — 2,3, сүттү — 1,7 — 1,8, чуургаларын — 1,6 болгаш дүктү — 1,8 катеп.

Кара хөвүнүг эвез куржанын районнарын көдээ ажил-агыйын шилчирдик Бөдүрер, свека тарылгазынын болгаш чигир бүдүрүлгенин чаа улау базазын Кубаныга тургузары, свека тарылгазын кара хөвүнүг тең областарга, Уралга болгаш Сибирини улам ыңай хөгжүдери, үс-саржак амыр культураларын бүдүрери чөөн болгаш муруну-чөөн талак районнарга калбартыры эң чугула соругаларын бирозон болуп турар.

Маг амылын көдүрер херектиң талазы-биле оза кичөөгөй өлтүр-чүктү болгаш эшкыр мал амылын Сибирини, Ираны Чөөн чурту, Поволжениң болгаш Сочу Кавказтын районнарына хөгжүдериңе улаштыр турар. Хоорайлар чогулду болгаш өске-да районнарга сүттү мал амылын калбартыры хандырыган турар уурдууг.

Суланың болгаш өске-да эвез оругалыг культураларын тарылгазын кызырларын күсел-биле куурурга таарым шөлдери калбартыры көрдүп турар.

Сутгар черлерин шөлдери калбартыры, малгаштыг черлери курдалыг, одаралым сутгарын көрдүп турар.

Республиканың бүгү улус ажил-агыйын хөгжүдериңе 954 — 974 миллиард рубль кемчөөдиг капитал салышкынарын улаштыр, тодаргайларга эртен чеди чылдарда салдыныгын 86 — 90 хуу хей болур.

Республиканың түс-түс улау кезектерин — Европа кезонин, Уралдын болгаш Сибириниң ажил-агыйын специализаастарын база комплексилерин улау укур-дузалыг деп контроль чуралайларда санап турар.

Олар чуулдуң элзон камнагалыг хевирлери-биле — нефть болгаш газ-биле энергетиктиг хөмүр даштын солдуу арганы бөр. Поволжениң болгаш Сочу Кавказтын нефть база газ үлестүрүп РСФСР-ниң Европа кезонге дүргө өстүрери көрдүп турар. Магистралдыг улау газ дамчыдыкчыларын Сочу Кавказтын районнарында Ленинградка чедир турары көрдүгөн.

Нефть продуктуларын хей хереглээр черлерге нефть болжазырадып кылдыр улау заводтарын экономиказын азын-бүрү районнарга түдүп тургузары көрдүп турар. Нефтин Поволжениң нефть заводтарына чедиринге хереглээр хоолалыг дамчыдыкчыларын тургустувар. Республиканың Европа кезонге нефтиниң болгаш газтын базазына химиянын амылдап турар заводтарын алгыдары, мылангыя химия волюкваларын, минералдыг удобрениелерин болгаш өскөдери-даа бүдүр талазы-биле хей санын чаа заводтарын түдүп тургузары көрдүп турар.

Металлургия базазы алгыр. Курсениң магниттиг аномализациян демір руданы бар черлери шилчөөдип амыр талазы-биле көрдүгөн ажыдар өң улау укур-дузалыг. Череповецкий металлургия заводунуң түдүп доостур, Илсидеи металлургия заводун элзон алгытка турар.

Кара болгаш өнүкт металлургия бүдүрениң болгаш аар машина түдүшкүнүнүң талазы-биле Уралдын районнары республикада кол черин муруну хөвөр элээр. Чеди чылдын дургузунда кара металлургия, нефть, химия, мыш үлестүрүп, машина түдүшкүнүн улам ыңай хөгжүдери, энергетика базазын күштелдери көрдүп турар. Магнитогорский, Орск-Халиловский болгаш Нижне-Тагильский металлургия комбинаттарынын, а ол ишкеш Челябинский металлургия заводунун, Сиварский болгаш Челябинский хоолал заводтарынын күчү улагыр. Качаварский даг руданы арыгал агылдар комбинатынын боштайгы элзонин түдүп доостур. Уралда чыгыс Челябинск область бени 1965 чылда амгы Франциянында хей шойну эвилдери апар. Ынүг металлургияны чиг-эт базазы быжыгар.

Уралдын энергетика болгаш олар чүт базазын күштелдир сорулга-биле чурттуу өске республикаларын болгаш районнарында Уралча газ дамчыдыкчыларын турары көрдүп турар. Уралга нефть тывыжы 1,8 — 2,2 катеп улагыр. Нефть болгаш газ одалгазына амылдап одалга-лыг улау электростанцияларын түдүп тургузары көрдүп турар.

Бойдустун өң хей курлавырларын Сибириниң районнарына калбаа-биле шилчөөдип амыр. ССРЭ-ниң үшү металлургия базазынын үдөстүн болур ийн улау металлургия заводтарын турары көрдүп турар. Сибириниң болгаш Ираны Чөөн чүккө хөмүр даш тывыжы 1965 чылда 182 — 186 миллион тонна чедер, оң 40 хире хуууу ажык черден казып амыр. Кузнецкий бассейни Уралдын болгаш Сибириниң металлургияныга кокоталы хөмүр даш бөрү кол базазы болуп муруну хөвөр арттар. Эвез чарыгдалыг хөмүр даш бар черлерге одалга-биле ажыдар улау электростанцияларын тургустувар турар. Үш чартык миллион ажык киловатт күчүгү дегелге өң улау Братск ГЭС ажыгдала кирер, а ол ишкеш 4 миллион ажык киловатт күчүгү Красноярский гидроэлектростанциянын түдүп калбары.

Мыш болгаш мыш болжазырадып кылдыр үлестүрүп дүргө темпиги хөгжүрү укурдууг. Күчүлүг целлюлоза-сазын үлестүрү чаа тургустувар. Мыш өсөөртүр калбак шугуууг демір оруктарын турары, нефть болжазырадып кылдыр элзон каш улау заводтарын түдүп тургузары көрдүп турар. Нефть болгаш нефть продуктуларын чедиринге хоолалыг магистралды дамчыдыкчыларын шөйтүрүрүр. Амаз тывыжынын талазы-биле дегелге өң улау тең черлерин бирозон Якут АССР-ге организаастаттырар.

Сибирь болгаш чурттуу Европа кезонин аразына ажил-агыйын харылзаалар дыка калбарар, оңу боттандырына Сибириниң демір оруу магистралын электршидер, чаа демір оруктар түттүвар.

Сибириниң улус ажил-агыйынга салдынган хей ашкө-хөргөдигер нинде бар бойду байдаларын бүгү Совет Эвилелини экономиказын бүдүрериңе бүтүн ажыглар арганы бөр. Сибирини түттүп турар электростанцияларын амыгдала кириге сөөлдө Европада капиталыгтай кайы-даа чуртаазында хей электроэнергия алдынар.

Украин Совет Социалистик Республикасы

Украин ССР-ниң үлестүрүп ниити продукцияны чеди чылдын дургузунда 77 хире хуу өөр, кара металлургия, хөмүр даш үлестүрүп, химия үлестүрүп, энергетика, нефть болгаш газ үлестүрүп, машина түдүшкүнү, чигир үлестүрүп ишкеш оң мыдыг эң чугула амырларын улам ыңай хөгжүдери көрдүп турар.

Украин ССР-ниң ажил-агыйын хөгжүдериңе 214 — 219 миллиард рубль кемчөөдиг капитал салышкынарын девискозун, оң иштиңде 50 ажыг хуууу аар үлестүрүп кол адырларына төлөвилеттип турар. Барын талак областарга элзон хей улау үлестүрүп бүдүрүлгелери тургустуулар.

Республиканың кара металлургияныга демір руда болгаш марганец үлестүрүп мурунда хөгжүдери хандырап соруга салдынган, Криворозийск демір руда бассейнинде руда байлашкындар 5 улау комбинаттар болгаш Кременчугтуң чаа шилчөөдиг алдынын турар руданың чериниң комбинат тургустуулар, Камыш-Бурун комбинатын алгыдар. Ол бүтү хөмчөөр чеди чыл дургузунда демір руданын казып тыварын 1,6 катеп улагаттарынын хандырап. Ново-польуд руданың черинден марганец руданы казып тывары 2,2 катеп улагыр.

Республикага чеди чыл дургузунда шой эвилдери 47 — 57 хуу, каң — 38 — 45 хуу, прокат бүдүрери — 32 — 39 хуу өөр. Оң-биле кады прокаттың болгаш хоораларын эң-не хөвөр хевирлерин бүдүрери 2 — 3 катеп улагыр.

Украинаның хөмүр даш үлестүрүп Донбассын чаа шахталарын турар болгаш амылдап турар шахталарын чаартып, а ол ишкеш Львов-Волынин хөмүр даш бассейни хөгжүдөр талазы-биле улау ажыдар төлөвилеттиг.

Нефть тывыжы 1965 чылда 6 миллион тонна, газ — 31,5 миллиард кубометр чедер. Нефть болжазырадып үш заводтарын болгаш газ дамчыдыкчыларын элзон хей кол шугунарын турары көрдүгөн.

Бойдустун болгаш бүдүрүлгелерден үгөн гаштарын баз көк-химия бүдүрүлгенин тоглакчыларын амылдарына үндөстүр, химия үлестүрүп дүргө хөгжүдөр, мылангыя органиктик синтезин продуктуларын бүдүрер арганы амыр. Чеди чыл дургузунда үш улау химия заводтарын түттүвар, а ол ишкеш вискоз болгаш капрон волюквозу кылдыр заводтарын, дүгүт резини кылдыр заводтуу тууларын, кадий комбинаттарын алгыдары, күгүр комбинатынын түдүп доостур.

Одалга-биле чылдар элзон хей күчүлүг электростанцияларын түдүп тургузарынын болгаш Кременчуг ГЭС-ти ажыгдала киририңи күсел-биле республиканың энергетика базазын хөгжүдери мурунарын төлөвилеттип турар.

Келер чеди чылдын дургузунда Украинаның машина түдүшкүнүнү заводтарын специализаастар болгаш оларын күчүлүг амылдарын экижидер талазы-биле улау ажыдар чоруттувар турар уурдууг.

Уластун хереглээр бараанын бүдүрери дыка улагыр. Улау-улау пест-таазы бүдүрүлгелери тургустуулар. Мебельер бүдүрери ийн катеп өөр.

Аш-чем болгаш өң-сүт үлестүрүп улам ыңай хөгжүдери төлөвилеттиг. Чигир бүдүрери 1965 чылда 4,9 — 5,3 миллион тонна чедир улагаттары.

Көдээ ажил-агый талазы-биле кол соруга болза, техниктиг культураларын болгаш мал амылын продукттарын бүдүрери улам ыңай хөгжүдери, а ол ишкеш дүжүтү бедириниң күсел-биле тараа бүдүрери улагаттары, сэд болгаш виногра амылын хөгжүдери болур. 1957 чылда девискоз 1965 чылда тарымал төөрүк болгаш картофел бүдүрери 1,4 хире катеп, эът болгаш сүт — 2 катеп, чуурга — 1,8 болгаш дүк — 1,6 катеп улагыр. Чигир свеказын бүдүрери 36 — 40 миллион тоннага чедер. Чеди чыл дургузунда 400 муң гектар хире черге сдтарын болгаш кат сиптарын база 340 муң гектар черге виноград сиптарын тарып өстүрери көрдүгөн.

Төлөвилеттип турар оналдаларын күтүстениң түнедиде Украин ССР-чонун кижи бүрүгүнө оналштыр үлестүрүп продукциянын элзон хей кол-кол хевирлерин бүдүрериңи талазы-биле эң-не сайыраңгай капиталисттик чуртарын дыка ашкан турар. Чыжа, 1965 чылда Украин ССР шой бүдүр талазы-биле АКШ-тын 1957 чылда чонкуң-кижи бүрүгүнө оналштыр шой бүдүрениң деңгелин 1,7 хире катеп, Барын Германияны — 1,9 катеп, Францияны болгаш Англияны — 2,5 катеп ажар; каң бүдүр талазы-биле АКШ-тын деңгелин 1,2 хире катеп, Барын-Герма-

ниянын — 1,4 катеп, Англиянын — 1,6 катеп, Франциянын — 2,2 катеп ажар өртөр; Украин ССР-ниң чонунуң кижи бүрүгүнө оналштыр электрэнергия бүдүрер талазы-биле деңгели Барын Германияны болгаш Франциянын 1957 чылда деңгелиден бедик болур.

Белорус Совет Социалистик Республикасы

Белорус ССР-ге нефть болжазырадыр болгаш химия үлестүрүп тургузары, машина түдүшкүнүн, чик болгаш аш-чем үлестүрүп улам ыңай хөгжүдери, одалга-энергетика базазын улау-биле быжыглары төлөвилеттиг. Эртен үдө үлестүрүп хөгжүдери чымыс деңгелде турган барын талак областарга чаа үлестүрүп бүдүрүлгелери түттүулар.

Республиканың ажил-агыйын хөгжүдериңи капитал салышкынарында 32 миллиард хире рубль бөери көрдүгөн, ол болза, муруну чеди чылдын капитал салышкынарын кемчөөдиг ийн ажыг катеп хей болган ол болур.

Республиканың үлестүрүп ниити продукцияны чеди чыл дургузунда 1,8 катеп өөр. Электроэнергия амылдап үндүрери 2,6 катеп улагыр, тракторлар, чык автомобильдер бүдүрери — 1,5, химиктиг волюно, цемент — 3-тен хей катеп, хөвөр-сазында кылган постер — 18 катеп, көгү чыгар — 6-дан хей катеп улагыр.

Машина түдүшкүнүнүң элзон хей улау-улау заводтарын түдүп доостур көрдүп турар.

Нефть болжазырадыр улау-улау заводтарын, одалга-биле чылдыр электростанцияларын турарын, газ дамчыдыкчыларын салып кылдырыңа, чаа-чаа торф бүдүрүлгелерин болгаш торф агылдар заводтарын амылдап киририңи күсел-биле республиканың одалга-энергетиктиг базазын быжыгар.

Химия үлестүрүп улау-биле хөгжүрү. Калий комбинатын, суперфосфат болгаш азот-туз заводтарын турары, ийнги суперфосфат заводун түдүп өгөлөрү дөстөвлөттиг. Оң түнедиде ССРЭ-нин барын талазына минералдыг удобрениелер бүдүрер талазы-биле чаа улау база тургустувар.

Чик болгаш аш-чем үлестүрүп улам ыңай өзүдгөдөн хандырап.

Республиканың көдээ ажил-агыйын улам сүтүрү, эшкыр мал амылын, эшкыр хөвөн амылын, сүт куштары өстүрериңи, картофел, лен-догунец болгаш чигир свеказын бүдүрериңи уламышкыныч моон сонгаар-даа сеп специализаастынар. 1957 чыл-биле девискоз 1965 чылда лен волюквозу болгаш картофел бүдүрери 1,5 хире катеп, чигир свеказын — 3,2 — 3,6, тараа — 1,7 — 2 катеп, эът болгаш сүт — 2,1 катеп улагыр.

Доқташтынып турар оналдаларын күтүстениң түнедиде Белорус ССР 1965 чылда ниити-эвилде бүдүрер кадийнги удобрениелерин 20 хуууу, демір кестирер станоктарың 9 хууууу, тракторларын 19 хуууу, лен волюквозуң 15 хуууу бөр.

Эвек Совет Социалистик Республикасы

Эвек ССР моон сонгаар-даа чурттуу кол хөвөр базазы болуп арттар. Мычангаш келер чеди чылда кол кичөөгөй хөвөр амылын болгаш үлестүрүп ачаа хошшан адырларын хөгжүдериңе улаштыр турар.

Республиканың улус ажил-агыйын хөгжүдериңе 35 — 36 миллиард рубль капитал салышкынын көрдүгөн, ол болза 1952 — 1958 чылдарда турган-биле шилчеген азырга оң 2,4 катеп хей болур.

Сутгарыга түдүрүп улау хөмчөөдөргө калбарар. Хөвөр амылын хереглелдерин хандырап машина түдүп хөгжүрү. Чеди чылдын дургузунда үлестүрүп продукциянын ниити кемчөөли 80 хууууу ажыг өөр.

Улау ажил-агыйынга улау укур-дузалыг Бухара районунда газ байлагтыг черин экижидер чүгө Ортааки Азиянын хей бөшин эвез, харын Уралдын улау-улау үлестүрүп тең

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдеринин контроль чурагайлары

(СЭКП-нин XXI съездизинге эш Н. С. ХРУЩЕВТУН илеткелинин тезистери)

VI. ССРЭ-нин улус ажил-агыйын хөгжүдеринин чеди чыл планынын бүгү делегейге уjur-дузазы

(Уламчызы).

1. Бистин чуртувуста социализм болгон коммунизм тургузушкунун дуржулазы бүгү делегейге уjur-дузалыг. Делегей хөгжүдөөнүн бүгү чорудулганын Совет Эвилели болуун ажим-агый тургузушкуну-биле кол саздарын чедирер дээрин В. И. Ленин өттүр көргөн. Ленинни чу-гаалаан болза: «...Бир эвес Россия алектри станциялары-ның болган күчүлүг техникни дери-жерексөөдөрини сы-рый четкизи-биле шынтына бээр болза, бистин коммунист ажим-агый тургузушкуну-биле келир теңик социализ-тиг Европанын болган Азиянынга үлөтөр болу бээр» (Чогаалар, т. 31, арын 486).

Беш чылдар планнарын Совет Эвилелини чедишкени-нин күөсеткини ажим-агыйнын социализм системанын капиталист системанын артык күштеринин бүгү делегей-нин мурунунга көргүзүп, делегей хөгжүдөөнүн капитализм болган социализмни күштеринин деңгээлин социализмге ажыкты кылдыр өскерттирге иди берген.

Совет Эвилелини, Кыдат Улус Республиканын, соци-ализм лагеринин бүгү чурттарынын бистин хүнеривисте амдыралда боттанын турар уус ажим-агый планнарын бүгү делегейге кайгамчык уjur-дузалыг.

1959—1965 чылдарда уус ажим-агыйын хөгжүдөө-ринин чеди чыл планын боттандырып социализм болган капиталист ийи системаларнын экономиктиг тайбын чар-ыжына чаз өң чугуда үе-чада болур.

Чеди чыл планында кол үе-чада дээр, чуртун эконо-мизинин улам ийи хөгжүдөөнүн болган уустуң амы-дыралын дениени беддерин хандыраы, ичанган тайбын чарыша капиталист чурттары ашкан турар тилелген чеди алыр болур. Оз план болза, экономика-ны милитаризааынын, чепсегенишкенини калчаз-лыг өндөрө бүдүрерин, чаз дайына белетевирерин ору-буле бар чыдар империализм чурттары агресси-ни политикада удурамыштыр Совет Эвилелини кайгылыш чок чорудун турар тайбынга ичанымдыг политика-нын, тайбын кожа-хөлбө турарынын ленинчи принци-нин илери болун турар.

Ниятсездик бүдүрүчү күштерин улам ийи шапкан көдүр, ажык чоннага материалдыг болган угаан-бо-дал чаагай чүддеринин аебикшени тургузар сорулганы чеди чыл планынын уjur-дузалыг. Оз план болза, социализ-мни чү-даа чүвеге адиртпаса амдыралчы күштүгүн дү-гайын, болуун теңик чурттар өрткөрүн капитализмден оң экономика болган социал талазы-биле маргылда чок артык күштеринин дугайын херечиле турар. ССРЭ-де болган социализм лагеринин чурттарында социализм болган коммунизм тургузушкунун чедишкенини тай-бынын болган депшилагенин ору-биле кизи төрөлгөтө-ринин хөгжүдөөнүн дыка дүргөдөни турар.

2. Чеди чыл планын күөсеткинин түңселине Совет Эвилели чонун кизи бүрүдөгө онааштыр үлөтүр про-дукцияны ону ам Европанын эң-не сайыраыт капитал-ист чурттарында—Англад болган Барын Германия-да бүдүрү турарына хейнү бүдүрер болу бээр болган Европата бирги чере үер.

1965 чылда Совет Эвилели продукциянын чамдык өң кол хевирлерин тергини хейнү бүдүрер талазы-биле АКШ-ты ажим, а өскөлөрин талазы-биле АКШ-та үлөтүр бү-дүргөтөринин амгы үеге дениени чокшунула бээр. Оз үеге чедир көдө ажим-агыйын өң чугула продуктуларын бүдүрери ниятсиз-биле-да болган чонун кизи бүрүдөгө онааштыр-да АКШ-тын амгы дениени ашкан турар.

Бүдүрүшкунун өздүгөни темпелерине ССРЭ-нин артык күштери 1965 чылдын соонда барык беш чылдын дургузунда чонун кизи бүрүдөгө онааштыр АКШ-тын бүдүрүшкуну дениени чедерин болган ажи эртеринин ботту үнденин тургузар. Мычанган, оз үеге чедир, хар-ын оң бетинде-да, Совет Эвилели бүдүрүшкунун тер-гини хей темчелинин талазы-биле-да, чонун кизи бү-рүдөгө онааштыр продукция бүдүреринин талазы-биле-да, делегейге бирги чере үе бээр, оз чорук чонун ам-дыралын делегейде эң бедик дениени хандыра. Оз дээр капитализм-биле тайбын чарыша социализмни бү-гү делегейде төөгүтү тилелген болур.

3. Чеди чыл планынын бүгү делегейге уjur-дузазы чүд дээр, ону күөсеткини социализм делегей системанын улам ийи быжыканы оз болур. Бүгү-ле социализм чур-тар-биле Совет Эвилелини экономиктиг кады ажим-агый-газын бүгү талазын хөгжүдөөнүн чеди чыл планында көрүн турар. Капитализм делегейге мөгүлдү бүдүрүлгенин авар-хызы, кризистер, монополияларын болган буржуа кү-рүлөөнүн аразында кадыг-дошун алаанын кижиниши күштепни турда, делегейин социализм системанын план өзүгэр экономиктиг хөгжүдөөнүн хоойлуу боттап, удустар аразында ажим-агый харылаалар быжыкын, дур-жулганы кайн-кайыныга ажыкты кылдыр солчуру, эконо-миктиг сырый кады ажим-агый болган найралчы ду-жазылга күштепни турар. Чеди чыл үенин дургузунда Совет Эвилелини болган бүгү социализм чурттары үлө-түр болган көдө ажим-агый бүдүрүлгени, чонун мате-риалды болган культуруг дениени немей өер.

Чеди чыл планы күөсеткинин түңселине делегей-нин үлөтүр бүдүрүлгенине Совет Эвилелини болган социализм бүгү системанын үлөтү-хууу дыка өер. Бир эвес 1917 чылда делегейин үлөтүр бүдүрүлгенин Совет чуртун бот денини 3 четпес хуу, а 1937 чылда—10 чыган хуу болун турган болза, 1958 чылда делегей бү-дүрүлгенин ССРЭ-нин үлөтү-хууу барык 20 хуу чедер. Мычаарга чер бөмбүрөөндө бүдүрү турар бүгү үлөтүр про-дукцияны социализмни бүгү системанын үлөтү-хууу үштүк бирөөн чыган болур. 1965 чылда социализм чурттары делегейин бүгү үлөтүр про-дукциянын дөң кезөөн хейнү бүдүрери саналгалар көргүзү турар. Мычанган, кижинин ажим-агый чорудулганын шиптирлел чегине—материалды бүдүрүлгө капиталист системанын социализм делегей системанын тергини артык күштери оз кыска хууезанын дургузунда хандырытын болур.

СРЭ-нин уус ажим-агыйын хөгжүдөөнүн чеди чыл планы социализм күрүлөөнүн экономиктиг болган эр-тем-техникти кады ажим-агыйын хөгжүдөөнүн чаз, азынган кайгамчыктын перспективаларын ажимды турар, оз чорук социализм делегей системанын сал-дынган бүгү-ле артык күштерин улам долдур илөрөөнүн иди берип, социализм чурт бүрүдөгө экономиктиг деп-шилагени дүргөдөр.

Уус ажим-агыйнын аразында холбалык амдыралын планнарына эш өзүзүнү дуржушкунунун арам-лы-биле күрүлөөнүн аразында бүдүрүлгени улам ийи спе-циализааы болган кооперастары социализм чур-тарга күш-ажыктын үлөтүр аразында хуваалдынын

хөгжүдөөнүн чаз үе-чада болур. Социализм күрүне бү-рүдөгү национал эрге-ажыктарын бүгү социализм ла-герини быжылаарынын болган хөгжүдөөнүн эрге-ажык-тары-биле чагаар-ла дүгүнү турар кылдыр бүдүрүлгени ажыкты кылдыр сайгара тургузар социализм бүгү чурттарга бүдүрүчү күштеринин өздүгөни темпелерин дүргөдөрүнүн өң чугула үнер дестеринин бирөөн болур.

4. Совет Эвилели болуун делегейде экономиктиг хары-лааларын чыл келген турум калбартын турар. Бир эвес 1946 чылда ССРЭ 40 чурттар-биле садымгажын турган болза, ажим үеде даштык садым 70 ажим чурттар-биле боттандырын турар. Даштык садым улам ийи кал-бартырын контроль чурагайларга көрүн турар.

Совет Эвилелини социализм чурттар-биле даштык садым сазарына 1958 чылдынга дениэрге 1965 чылда бүдүн чарык ажим катан немей өер. Экономика талазы-биле кошка хөгжүдөөнүн чурттар-биле Совет Эвилелини экономиктиг харылаалары быжыкын турар; 1957 чылда ССРЭ-нин озарын-биле садым сазарына 1953 чылдынга камаарыштыр азырга 5 ажим катан көвүдөн. Оз чурт-тар-биле Совет Эвилелини экономиктиг харылаалары моон сонгаар-да калбар азырагына оз идеген турар.

Тус-тус күрүлөөнүн экономиктиг болган политикаг тургузуудан камаарылга чокка оз чурттарын аразында даштык садым харылааларын хөгжүдери чүге болдунар арталыг эвес, харын өй-тамында харылаа байдалдарын өң чугуда чүгү болун турарын Совет Эвилелини болган капиталист чурттарын аразында садымгажын хөгжү-дөрү турар. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ге тайбын тур-гузушкунун экономиктиг программасы Совет Эвилелини даштык садымнын хөгжүдөөнүн калба перспективаларын ажимын турар. ССРЭ бүгү чурттар-биле экономиктиг харылааларын база садым хөгжүдөрү болган хөг-жүдөөнүн беле.

5. Чеди чыл планын боттандырып бүгү чурттарын ажим чоннарын, делегейин коммунист болган ажим чоннарын шипчөөшкенин мурунунга, бүгү депшилагени кизи төрөлгөтөринин мурунунга Совет Эвилелини ажим чоннары боттарынын интернационалч хүдөөлөгөн кү-өсеткини чаз бүдүрүлгени оз болур.

СРЭ-нин ажим чоннарын эрге-ажыктары бүгү делегейин ажим чоннарын үндени эрге-ажыктары-биле бүгүн дүгүнү турар. Ажим чонун, бүгү депшилагени кизи төрөлгөтө боттарынын келир үени ССРЭ-де, бүгү социализм чурттарда коммунист тургузушкунда кыл-дыр көрүн турар. Делегейин социализм системасы—бү-гү чурттарын ажим чоннарын өң уjur-дузалыг болган ажим чоннарын чоругураанынын оз. Совет Эви-линиде, Кыдат Улус Республикада, бүгү социализм чур-тарда чаз ниятсездик тургузушкунун идепейин депши-лагени, боз империализм реакциянын чиженишкени-неринден өз камгалашыла, ажим чоннары боттарынын интернационалч хүдөөлөгөн күөсетки турар.

СРЭ-нин база социализм делегей системанын хөг-жүдөөнүн болган чепсегенишкени капиталист чурттар-нын ажимын агымынын болган бүгү ажим чоннарын-ды боттарынын амдыралчы эрге-ажыктары дөн, тай-бын, демократия, социализм дөн дениени чингепи тур-рар. Бодуну салым-чолууну эөөн болу берген удусту эгертинимс чоламдычы аргаларын бүгү мөгүчүтүргө-нерге болган даралтырганын Совет Эвилелини, Кыдат Улус Республиканын, уус демократиянын бүгү чурттарынын үлөтүр-чөкө көргүзү турар.

Социализм революция депшилагени үрөөн оз болур дээринин дугайында бистин дайынарманын дөн бо-данышынын ССРЭ-нин уус ажим-агыйын хөгжүдөө-ринин чеди чыл планы, ССРЭ-де болган бүгү социализм чурттары социализм тургузушкунун чедишкенини сонгалган илердин турар. Шынын азырга, ниятсез болган хуузунда амдыралдын бүгү талааларына бурунгар чү-дүдүгү, өзүгүр массаны шипчөөнүн, материалдыг бүдү-рүлгени шыкын өздөөнү, ажим чоннарын чаагай байдалын көдүрүшкүнү, эртеринин болган культура-нын көстүп көрбөн чепсегенишкени харын чүгө соци-ализм үндени эгээр. Ходжандын, чарык үжү-биктиг чурттан болуун камаатарынын амдырал-чуртагаланы-нын материалдыг болган культуруг дениени хандырар талазы-биле делегейге бирги чере төөгүтү кыска хуу-са-ла үе бээр—амыраы ботту сорулганы болуун мурун-га салган индустриалды мурунчы күрүне болу бээр ар-гы Совет Эвилелини харын чүгө социализм революция берген.

СРЭ-де болган уус демократиянын чурттарында социализм тургузушкунун уjur-дузалыг боттарынын чурттарынын чонун чажыр шипк чок болу берген, социализмни дайынары оз тилелгелери бак көдүрерин, озарын тайбынын херөөнө кижанышканы кылдыр көргүзүр, мычанган озарын «сок дайыны күштөдөрүнүн, чепсегенишкенин өндөрө бүдүрери-ни болган чер бөмбүрөөнүн ажим-агый чегеринге дайы-нары өскүдөрүнүн аразы-биле, боттарынын чурттары-нын иштине реакция күштөдөрүнүн аразы-биле камгалан аларын орадажын турары капиталист системанын овганарында болган чүдө-бузар чоругураанын ажим чоннарын кичөөнүн хоорудуларын бүгү-ле күштери-биле орадажын турарлар.

Совет Эвилелини болган социализм өскө-да чурттары чедишкенин чүгө кыска-да кыжанын турар эвес, харын удустарын тайбын болган ажим чок чо-руун камгаларынын үндени болун турар.

6. Империализм чөптөөр-биле, чепсегенишкенин өндөрө бүдүрери-биле, эң-не көргүзүчү өдүрүчү дайынын кижанышканы-биле хораннаттын делегейин ажим байдалында Совет Эвилелини уус ажим-агыйын хөг-жүдөөнүн чеди чыл планын тайбын камгаларынын болган быжылаарынын күчүлүг чепсө болун турар.

Тайбын—коммунист тургузушкунун чаз үе-чадамын-да көдүрүн үлөдүргөн уjur-дузалыг сорулгаларын долдур бол-ган ажим күөсеткине эрөөк чугула неседе. Чеди чыл планы—даштык эжелөөнүн, делегейин дүштүрүчү чорунга, эжелекти агресси дайынарга сонуургады ниятсез күштери Совет Эвилелини болган делегейин бү-гү социализм системасында чогун болган туруп шыда-валын чаз херчилел.

Ургөдөк чаз дайынын кижанышканына уdur, тай-бынын камгалар дөн мөгөк чок демселди социализм өскө-да чурттар-биле кады Совет Эвилели чорудун турар. Чепсегенишкенин бүгү-ниги дүжүр дугайында, адроту ченекти бүдүрери болган ажималарын хоругулар дугайында, Европанын ажим чок чорун хандыраанын дугайында Совет чазактын каш улагы саналдары бүгү де-легейге бидинтир. Совет Эвилели адроту чепсезик ше-

неделерин бүгү-ниги соксоды дөн шиптирлел дем-сезин турар.

Социализм чурттарынын чорудун турары тайбынын болган тайбын кожа-хөлбө турарынын политиказы,—та-варылга болган, түр үенин болушкуну эвес, харын соци-ализм ниятсезке азынган туру чогур политика-дыр. Агрессиянын болган дайынын политиказынын импери-ализмден чарылбазы ишкан, тайбынын политиказы соци-ализмден чарылбас.

Чеди чыл планы—экономиктиг тайбын туруша чаржыр деп капиталист делегейге Совет Эвилелини тодарай саналдыр, чүе дээр Совет Эвилели—барыны талазы күрүлөөнүн империализм бүдүреринин чорудун турары чепсегенишкенин өндөрө бүдүреринге чарышты үлө-дүрүлгө. Чепсө-биле көргөтүр чоругу-биле өң уjur-дузалыг болуун чарылбас. Ажим чоннарын, колхозчуларын, эртем кижилерин мадыры күш-ажылы, Совет Армия-нын дайыны бели арга-мергежи, бүгү социализм ла-геринин күчү-шылдынын быжыканы—империализмдин тайбын үрөөр дээр бодалдарынын бодунамынын үндө-нин оз.

Чеди чыл планын боттандырып делегейин социализм системанын экономиктиг болган камгалар күчүзүн, чан-гы эвин болган сырый каттыжышынын улам ийи быжылаар, бүгү делегейде тайбын ичанымдыг күштер-инин туржун дыка уjur-биле быжытырар, дайын кып-сыкчыларынын орунга ажим эртнимс чаз моондактарын тургузар, ажим үе-чада дайынын бодурабын баар ар-галарын дугайында СЭКП-нин XX съездизинин көдүрүн үлөдүргөн марксизм-ленинчи өөрдөгүн шынмынын чаз багыткамы болур.

7. ССРЭ-нин уус ажим-агыйын хөгжүдөөнүн чеди чыл планы—бистин чуртувуса коммунизм тургузарынын

VII. коммунист партия—коммунизмни тилелгези дээр демиселге совет улустун удуртукчу болган организакчы күжү

1. Социализм үлөтүрүнү, көдө ажим-агыйын, өр-тегин болган техниканын хөгжүдөөнүн, ажим чон-нарын материалдыг чаагай байдалын депшилагени аажок уjur-дузалыг коммунист—совет улустун мөгөк чок тур-гузукчу күш-ажылынын, ленинчи чингине шугуну амды-ралга кайгылыш чокка боттандырын турар. Коммунист партиянын аажок уjur-дузалыг болган организакчы ажим-агыйын чорудунын түңсели.

СЭКП-нин XX съездизинин төөгүтү шиптирлерин кызы-наккай боттандырып турарынын түңселине коммунист тургузушкунун планнарын күөдөр дөн демселге, чуртун бүгү күрүне, хей-ниги, ажим-агый болган дугу-тур ажималарына партиянын удуртукчу ролу улам өскө, Совет Эвилелини Коммунист партиянын чамдык эви болган сырый каттыжышынын быжыканы. Партия уус-биле улам-на төрөлгөн, оң массалар-биле харылаалар хемчөл чокка калбарган болган быжыканы, ажим чоннарын бүгү бөлүктөрүнүн орунунга оң политикаг болган организакчы ажим-агыйын тургузушкуну дуржулазын байыттыган. Ленинчи Төп Комитет, чер-черин партия ор-ганизацияларын ийи-чангыс кижиге чүдүр чоругун Ур-жуун уурткан чок кыбышкан, партиянын иштиги амды-ралын ленинчи нормаларын база партия болган кү-рүне удуртулаганын коллективтиг чорунун ленинчи принциптерин катан тургузар болган улам ийи хөгжүдөр дөн шиптирлел демселди чоруктан.

Бистин партиясы, оң Төп Комитет ажим-агый тургу-зушкунун айтырыларын шиптирлерде ажим чоннары, колхозчулар, интеллигенция-биле үргүчү сүмөлөгөн, озар-нын дуржулазына болган билгеринге дайын, озарын саналдарыга болган шүгүмчүлөк демселдеринге ды-нантыр болун турар. Күрүне, ажим-агый болган культу-ра тургузушкунун чугула айтырыларын талазы-биле холбуу телевидерин бүгү үлөтүр чугулаажын көөртү, уус ажим-агыйнын, эртерин болган культураны ажим-агый адрарынын ажим чоннарынын чөптөө хура-дын чылдыры, чуртун амдыралын өң келген ай-тырыларын талазы-биле айтырыларын үндүрери шы-кан ийи хөгжүдөр партиянын ажимына система болу берген, оң массалар-биле харылаалар улам быжыканы.

СЭКП-нин XX съездизинин шиптирлерин амдыралга боттандырышкан, уус массаларын уjur-дузалыг дайына-шап, партия өөлүг чылдары уус ажим-агыйын үлөтү-рун сайырагайжылар талазы-биле үндени хөгжүдөрүн боттандырган. Оз хөгжүдөрүн кол-волу болза: үлөтүрүн болган тулгун өрөлөш башларынын өдө тургусканы, эконо-миктиг административтиг районнарга уус ажим-агый-нын Чөптөөдөр тургусканы, эвилелешкен республика-ларын, чер-чер органынын болган бүдүрүлгөдөрүн өр-дөгөрүн калбарканы, план органынын өдө тургусканы бол-ган быжылаанын, уус ажим-агыйнын перспективтиг планнарын ажимдан кылганын, машина-трактор станцияла-рын өдө организааынын болган колхоз тургузуу улам ийи хөгжүдөр талазы-биле хөгжүдөрүн чоруктанын, белет-көөдөрүн чүрүчүн өскөрткөн болган көдө ажим-агый продуктуларын чангыс ай өртерини доктаатынын, проф-видалеринин өргөлери калбарканы база ажимын өдө тургусканы болган өскө-да.

Бо бүгү болза, коммунист тургузушкунун төдүткө-нү удуртулаганын ажим массаларын чогамдыч иденпейин болган инициативаны максималды хөгжүдери-биле шын дүштүрери хандырын турар демократтиг централизмни ленинчи принциптерин тилелгези болур.

Уус ажим-агыйын өң чугула үлөтүрлерин кадрлар-ын партия быжылаан, коммунист тургузушкунун то-дорул сорулгаларын шиптирлеринде идеологтук ажимды чаргытышкан, ону дыка өскөдөрүн чедип алган.

2. СЭКП-нин өөлөч чок XXI съездизинин көөртү-биле кылып турар 1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин уус ажим-агыйын хөгжүдөрүнүн контроль чурагайлары комму-низмге ору-биле бистин чуртувустун хөгжүдөөнүн чаз үе-чаданы илердин турар. Коммунист тургузушкунун уjur-дузалыг болган ажимдан кыбышкан, партия оз план-нарын чедишкенин боттандырынын шиптирлел чүгү болуу үлөтүр тургузукчу энергиянын ээртинмес үнер дөңгө идеген, бүдүрү турар. Партиянын, оң чер-черде организааыларын сорулганын чүдөк дөң, массалар-биле болуун харылааларын моон-да сонгаар амыр соксал чок-ка калбартыр болган быжылаарында, озарын чырыл болган организааыларын, оң-биле калы массаларын амыр соксал чокка өөрөнү ап, озарын дуржулазын байдып, негтеринде болур.

«Массам хандыра болган оң шын мөдөр билген эрге-ажыктарын илердин төлөө, муракчы отряд, организа-ция болуун бүгү ажим-агыйын талазына мөдө бүгү дээр күштерин хандытышкан, массалар-биле харылааны тудуу турар бе, оз харылаа дүргө бе дөрүн ажим бүдүрүлгө хынамчалык болган объективти-биле хынамшап, чорудар уjur-дугал. Мычаарга, чүгө мычак муракчы отряд мас-

ленинчи идеаларын, марксизм-ленинни улам-на тил-ел турар күжүнүн дүргө боттанышынын оз-дур.

Азынган шынны чоруту үлөтүр көөртүн хемчөөл практика болур деп марксизм-ленинни өөрдүн турар. ССРЭ-де коммунист тургузушкунун чедишкени—Коммунист партиянын ленинчи чингине шугуну шын-мынын эң ажи бүдүрүлгөн оз. Ангы-ангы чурттарынын социализм революциянын болган социализм тургу-зушкунун хөгжүдөөнүн оз орутка кырып турар бүгү чурттарга турга чогур нияти кол-вол дүрүн өзүгэр чүд-дөр бар болуун бадтык турар марксизм-ленинчи теори-янын ажималарын уjur күжү чеди чыл планында чы-рыткаландыр бадтыктынны турар.

Мычаарга, капиталдан чурттарында кудула бадмышына-нар болган сандаларынын капиталист тургузушкуну реал-сымынын болган буурап дүжөрүн, капиталын «ажи-лид» болган мактар, оң илерге-ле оманнарын болган антагонист чурттарын чаз-чажыр дээр ре-формист болган ревизионист орадажышынын үр-чүгө чогуну маргылда чок бүдүрүлгөн болун турар. Ревизионистин марксизмни уjur-утка чок бол-дуур, хандыра, социализм чурттарыны ажим-агыйын-ны өт-бүлөгөн сандалар кырып дээр орадажышына-ры буурап дүжүшкүгө таважыр.

Чеди чыл планы болза, буржуа идеология, бүгү де-легей реформизмге болган ревизионизмге өлүмүг со-гушкун болун турар.

Ийи системаларын чарымынын экономиктиг болган политикаг түңселин база оларын улам ийи хөгжүдөө-нүн перспективалары социализмни бурунгар ула-нышынын шипчөөшкени чү-даа чүгө адыртыш, ка-питализм-биле тайбын чарыша оң тилелгези чаалаш чок дээринин дугайын бүдүрүр херечиле турар.

3. Чеди чылдын планынын иди үлөтүр сорулгаларын өндүр чазгай ажим чонун кыздык массаларын комму-нист мөдөрлин улам ийи беддерин, бистин кадрлары-нын, бүгү совет кижилерин марксизм-ленинчи кижиз-дөөнүн күштөдөрүн негеп турар. Партиянын идеоло-гтук ажимын бүгү аргалары—пропаганда, агитация, парамалы, радио, эртерин, литература, уран-чүдү-лү—коммунист тургузушкунун сорулгаларын чедиш-кенин шиптирлелгөч улаандырган турар уjur-дугал. Пра-ктикт сорулгаларын шиптирлерин-биле идеологтук ажим-дын оң сырый харылааны ам-да кыжыккайын-биле чедиш-кенин, коммунист СЭКП-нин теориян болган дуржула-зын чогамдыч шиптөөдүн аларын хандыра, политиктиг серемчөөдү беддер, буржуа идеология-биле, чүдүн-ба-зын ревизионист үлөдөр-биле өңтө чок демселди чорудар херек. Пропаганда-агитация ажимына бүгү удуртукчу кадрлар өң-не дүргө-боттуг, шуут кырып уjur-дугал. Массаларын кижиздөөнүн озарын хуузула кижиздөө чокка өзүгүр политиктиг ажим-агыйын-да, организакчы ажим-да чок болур деп Ленин айтын турар.

Коммунист партиянын күжү оң марксизм-ленинзмге шипчөөнүн, эртерин коммунист теориянын чогамдыч-чы ажимал, боттандырып турарында болур. Марксизмни үндөшкөлөр коммунист тилелгезинин төөгүтү чаалаш чогун өртем өзүгү-биле үндөшкөн, социализмни болган коммунизмни тургузушкунун дүрүн өзүгэр болуу кол-вол чүдүдөрүн илери, мычаз-да озар комму-нист ниятсездик тургузушкунун тодарай оруктарын бол-ган методтарын бирде-бирөө чокка чедир тодарай сорул-ганын боттарынын мурунга салган болган салым шыдавас-да турган.

Ниятсез хөгжүдөөнүн хоойлуларын билер болган массаларын дуржулазын хандыр өөрөнн көөр чорук марксизм-ленинчи теориянын чогамдыч хөгжүдөр, амдыралдын боду иди үлөтүр турар аажок уjur теоретиктиг болган практиктиг уjur-дузалыг чаз айтырыларын шиптирлел аразын бистин партияныса база ботту, ажим-агый коммунист болган ажимын партияларга берип турар. Марксизм-ленинчи теориянын чогамдыч хөгжүдөр турарынын то-дорул чыкка болза, СЭКП-нин XX съездизинин шиптирле-ри, СЭКП ТК-нин пленумдарынын шиптирлерин болур, бистин чуртувуса коммунист тургузушкунун программазы оз шиптирлерде ажимдан кылганын.

Өөлүг чылдарын дургузунда бистин чуртувуса Совет күрүлөөнүн экономиктиг күчү-шылдын быжылаарынын, үлөтүрүн болган көдө ажим-агыйын улам ийи көдүр-лөгөн, эртерин болган техниканын чепсегенишкенин, улустун чаагай байдалын кайгылыш чок өздөгөнүн, социализм демократиянын хөгжүдөрүн, ажим чоннарын болган тарачыларын эвилели чазда ССРЭ-нин улустары-нын найралын быжылаарына улаанган чугула хемчө-лөр боттандырган. Партиянын ажимдан кылган болган боттандырган бо хөгжүдөр чүгө практиктиг эвес, харын база теория талазы-биле уjur-дузалыг. Партия келер үеде чаз орутарын дүрүн-биле салып турар. Марксизм-ленин-измни боттанып турарынын болган практикамы үлөтүр чангыс өви, коммунист тургузушкунун дур-жулазы-биле теориянын улам ийи байдып турары бо бү-гүдө илеринын турар.

Марксизм-ленинни чогамдыч хөгжүтүшкан, ажим-дын өйү өрткөн өргөжөөр хевирлерин болган метод-тарына кызыктанып турар кижилерге, консерватизмге алыс-кан болган партиянын ленинчи чингине шугуну амды-ралга боттандырына удураларын турар к

1959—1965 чылдарда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чурагайлары

(СЭКП-ниң XXI съездинге эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң тезистерин)

(Төңчү).

чягине шугумна уду, СЭП-ниң XX съездинин хүлээн алган политиктиг улаанымшыныга уду, партияның удурутучу ролунга уду демселди чорудун турган болгаш Франклин Делано Рузвельттиң ажыл-чорудулганын оруунче кирген Маленковту, Кагановични, Молотовту, Булганинни болган оларга баттыжып кирген Шепиловту партияга уду бодун СЭКП ТК-ниң ноябрь Пленуму илереткен болган чылашапкан. Партияга уду бодун курулган чорудун шийгөөниң азыры, улус ажыл-агыйының илангы көзүө ажыл-агый бүтүрүлгениниң талазы-биле планлаштырылган өдө тургузары, үлетирүү болгаш туудун өргөтпө башкарыны өдө тургузары ышкын илдег өйү келген болгаш амыралчы өргөткөчү чутула хемчеглерге уду, ажылчы чоннарның чаагай байдыны улам ийди көдүрүнгө уланган партияның хемчеглеринге уду, а ол ышкын үлестер аразында дүштүктүгү чорутуу кошпадыр, тайбынның херөөн быжыглар, улустар аразына калы ажылдажылганы хөгжүр болгаш найыралды быжыглар сорудалыг партияның даптыкы политиктиг улаанымшыныга уду демселдип турган. Партияга уду бодун орустан ап окташкан, бистин партияныс бодунуң хуралдарының ленинчи чангыс өнүн улам быжыглар, марксизмниң уду туугуну аманга оларын улам сырый каттыштырган.

4. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин чеди чыл планын чедикшииниң күссөдиринин чутула чүтү болза бистин күрөөсүнүн улам ийди быжыглар, оң ажыл-агыйчы органдары болгаш культура-ижиндилгенин ажыл-чорудулганын күстөдирери болур. Сөөлү чылдарының дүгүзүндө партия болгаш чаа совет демократияны улам ийди хөгжүдерин болгаш социализм хойлуужулганын быжыгларын хандырып турар өдөн чутула хемчеглерин чоруткан.

ССРЭ-ниң деди Советинге 1958 чылдың мартта болган сорудалар социализм демократияны тилелгенин эң чаа планлаштыра илереткен болган. Коммунистерин болгаш партия кижилерин азырынчу улусу бодунуң кандалаттары дөш 133 миллион ажыл сорукчулар—барык бүтү сорукчулар чүе хуу башлаан. ССРЭ-ниң деди Советинде сорудаларың кайгамчыктыг түнөөдери база үлетирүү болган туудун өргөтпө башкарыны өдө тургузары талазы-биле, көлхө туугузуун улам ийди хөгжүр талазы-биле чутула хемчеглерин бүтү үлестүү чутулажып көргөнгө түнөөдери бистин партияныс политиканын ажылчы чоннарның чангыс элтиг сеткил-биле деткин, ийди-биле чүтүлдүрүп турар дугайын, Коммунист партияны долгандыр Совет Эвилелиниң бүтү үлестеринин бир-айы быжык чангыс элтинин болган буза шаптыгыны сырый каттышканын дугайын бүтү-ле бээрелин-биле чутулап турар.

Чүе социализм, бодун үлестүү демократия ажылчы чоннарның салым чанарынын илеретип, улусту чогадымыс өргөткөчүлүк түтүмөс курамыларынның бүтүнү-биле көстүп илерөөр аразын берип шыдаар. Улус массаларың идеяларын белик болгаш коммунист тургузуушкунуң сорудалары кайгамчык уду болган туудун социализм күрөөсүнүн организмын ажыл-чорудулганын хемчегли улам-на калбап, коммунист тургузуушкунга оң ролу улам-на белик болур.

Бистин нияттедиг коммунист бургундашканын чүе-херек-биле ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун уду тургузары талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарың Советтеринин ажылчы хемчегли улам-на калбап, районнар, суурлар болгаш көдө Советтер болза, чеди чылдыг планын оналгаларың күссөдир талазы-биле үлетир чордеринин болган туугулары, көлхөтөрүн болгаш советтеринин ажылчы хемчегли өдө чутула айткычтарын хүн бүрү чорудар, бургундашкы көдүрүнгө бүтү аргаларын болгаш чер-чериң курамыларын өң долу ажылдарын чеди азыр, ажылчы чоннарның чаагай байдыны болгаш культураны белик дугайында, чуртталга болгаш культура-амыралды туудунуң планын күссөдир дугайында салым салыр, адымдаткан үнү турар чогадымыс инициативаны хөгжүр болгаш деткир ужурут. Бо сорудаларың инициативаны төлөөдө, совет органдар болза массалар-биле харылдазын мога чок быжыглар, ажыл чыгар чорутуу болгаш бюрократизмин демчектерин шийтирлээп өбүр шавар, күрөө болгаш ажыл-агый аппаратын чингедир болгаш сайыраңгайлар хүлээлгелит.

Үлетирүү, туудун болгаш көдө ажыл-агыйын өргөтпө

башкарыны өдө тургусканын дуржулаан, удурутканын бургундашкы чокушталканы болза, совет, ажыл-агый болган өдө-лаа организмыларын өргөтпө алпардын дык кызыралың болган бургундунуң аажок уду аргалар бар дээрин көргөскөн. Турун турар аппараттың чамдык кезин аман-ла чүе-лаа барымдалавай кызыралың дугайында өдөс, а төн черде болган чер-чере өргөтпө аппараттарын тургузуун улам оперативтиг, мергежилдиг болган камнагалыг болдулар дөш оңу дык бургундунуң хандырып үлестүү хемчеглерин чорудар дугайында чутуа чоруп турар. Ам бистин кадрларымыс өдөн болган ажыл-агый, культуру тургузуушкуну удуруткунуң дуржулаан-биле байлап апарганда, төн, республика, край, область, хоорай болган район Советтеринин база ажыл-агый органдарына, а ол ышкын ажыл-агый өргөткөчүлөрү, трестерге, үлетир бүтүрүлгелеринге, транспортта, салгыла болган харылдазы, туудалары, көлхөтөрү, совхозтарда болган ЦС-терге өргөтпө алпардын дык өдөткөчү болган хосталган кадрларын шуут бүтүрүлгө ажылчы кызырал арга болуп турар. Ол бүтү болза турун турар аппаратты кызыралың аргазы-биле-лаа, колдуунда өдө организмыларын аргазы-биле, административтиг өргөткөчүлөрү зөөлөрүн үлестүү каттыштыралың аргазы-биле-лаа боттанган турар ужурут.

Ийди хемчеглерин боттандырып өргөтпө аппаратын ажалдашкы чарыкталарын дык кызыралың болган өдө-биле кыды удурутканын бургундашкы улам-на чокушталканын, ол удурутканын денелен белидери хандырып. Аман дүштүрүп партия, профивел, комсомол болган өдө-лаа хейниги организмыларын аппаратын өдө тургузар болган кызырал талазы-биле хемчеглерин боттандыра чорур.

5. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин планын чедикшииниң күссөдир дөш демселге ажылчы чоннарның калба массаларын мобилизациялаарың уду ролу боттарының күрөөсүлөрүнө 50 миллион ажыл ажылчыларын болгаш албан-лаакчыларын каттыштырып турар өң төй санын хей-ниги организмы болур профивелдинге өваажыр. Оң бүтү ажыл-чорудулганын партия улаан-баштан турар болган коммунист тилелгени дөш үлестүү мадырың демселге-биле тууду харылдаштыг. Сөөлү үеде профивел организмыларын ажыл-агыйын өргөтпө башкарыңга массаларын улам калба-биле хандыдыр, бургундашкы, күш-ажылды нормалашканын болгаш төлөвирин айткычтарын ханды-биле чорудар, күш-ажылды бургундашкы белик дөш улам чүтүлдүг демселер апарганар. Күш-ажылды байдаларын база ажылчыларын болгаш албан-лаакчыларын амыралын өнжидеринин, чуртталга туудунуңунуң болгаш ажылчы чоннарның чаагай байдыны чаагай чөккө белик талазы-биле өдө-лаа хемчеглерин программаларын боттандыралың херөөнө профивелдеринин идеяларын ийди-биле күстелген.

Коммунист тургузуушкунуң чеди чыл планында айткан уду программаны боттандырып дөш демсел профивел организмыларын өң өйү келген, өң чутула сорудалы болур. Олар болза бургундашкы күрөөсүн күрөөсүн оналгаларын күссөдирине болган ажыр күссөдирине ажылчы агын болган бүтү ажылчы чоннарны мобилизациялаар, бистин чуртувуска коммунист тургузуушкунун ышкындыган методу болур социализм чарыгы улам калдырып хүлээлгелит. Доктаамал болуп турар бүтүрүлгенин чөвүлө хуралдары, ажылчыларын, ажыл-агый болган профивел активиниң хуралдары ышкын бургундашкы өргөтпө башкарыңга массаларын хандыралың ийди хандырып хөгжүдери өргөткөчү чутуа.

Профивелдери болза, ажылчыларын болгаш албан-лаакчыларын чуртталга база амырал хандырылганын талазы-биле бодунуң ажылчы моон сонгаар-лаа эжикилер, бургундашкы күш-ажылды камгаланы, чуртталга туудунуң планын күссөдир, чуртталга шалдарын хандырып, салгыны болган ийди чедикшииниң ажылчы, ажылчы чоннарның медицина болган коммунал хандырылганы дөш контролу күстөдир ужурут.

Профивел организмы болза массаларга кижилегиниң ажылды күстөдир, кижилегиниң организмы болур, коммунист шюказы болур бодунуң ролун өң дөш күссөдир болган ажылчы чога совет патриотизмин чүтүлдүг сандарын кыдыр, чедикшиге өтпөшпөс, күш-ажылды болган ийди чедикшииң социализм бөү-биле көөр, чүең үрей кызыралга, прогундашкы болган чалгаала уду нияттиң килектешкини улазыдыр-

шаан, бургундашкы чарыкчыларын болган мураакчыларын деткир, оларын дуржулаан калба-биле неггесдир хүлээлгелит.

Партия болган комсомол организмыларын-биле кыды профивел организмы болза, хуанганнар, арагалар, хөдө азыр, спекуляция ышкын социализм нияттеге хөдө азыр болгаш бургундашкы болган эргин өдө-лаа хөдө азыр амыралын үлестүү-биле удурутканын өргөткөчү чутулажың өңа кичөөгөйи салыр хүлээлгелит.

Калба активде даяндышан, профивелдеринин кижилегинин бот-тыныгыр чорун хөгжүтүшканын, чүе организмын ажылчы денелен улам ийди белидир турган, профивелдери оларга салдыган сорудаларын чедикшииниң күссөдир шыдаарлар.

6. Бодунуң күрөөсүлөрү 18 миллион оолдары болган кыстары каттыштырган ленинчи комсомол коммунист тургузуушкунуң планын боттандыралың партияны кезеде шынык дууламчы болуп келген. Сөөлү үеде комсомол болган совет аман-өскөн болза, күр болган курулган чордерин шийгөөни азыры, чурттуу чөөн талазын өң чутула бургундашкы тууду, кара металлургияны, хөмүрдөш болган химия үлетирүүнү бургундашкы туудушкунуң күрөөсүлөрү ышкын ийди чурттуу сорудаларын шийтирээрине кайгамчык алдырып ролу өваажыр. Партияны кайгыралыңа ийди-биле каттыжып турар совет аман-өскөн дайнык күрөс-соруу, идеялыг туррутуу, коммунист мердедир жоортан илергелеттинин турар. Партия болган улус бистин чуртувустун оолдарын болган кыстарының мадырың күш-ажылды белик үлестүү.

Партияның идеялыгы сорук кирген совет аман-өскөн демселге болган күш-ажылды өдө база мадыралын турар. Чаа амыралын тургузарың, чогадырың уду аажык элтишкан, бистин аман-өскөнүң улаан-бодал талазы-биле байлап, револючу кангаланы чеди ап, совет кижиниң амыралында өң кол, өң үлестүү чөүе болза нияттедиг чаагай чорутуу күш-ажыл болур деп үлестүүнө болган ийди-биле өөргөн турарлар.

Бистин күрөөсүнүн хөгжүлгенин чөүе чөүе-чөүе комсомолун болган бүтү совет аныктарын мурунда улам кайгамчык уду сорудалар турун турар. Оолдарын болган бургундашкы чогадымыс инициативаны болган бот-тыныгыр өдөдө аажок уду дөш коммунист тургузуушкунуң кайгамчык уду программаны ажылды турар. Бистин чуртувустун өр, хөдө комсомолчулар, бүтү оолдары болган кыстары Сибирини, Соңу талазын, Иракын Чөөн-чүтүг болган Казхстаның бөйдө байлаларын шийгөөни азыр дөш улам өрөс-шүдүргү амырал ужурутурар. Үлетирүү, чуртталга болган культура-амырал туудунга, социализм көдө ажыл-агыйын улам ийди хөгжүлгө дөш демселге, аар үлетирүүн өң чутула туудулганын профивелдерин боттандыралың уду болган идеялыг киргелге комсомолга өваажыр турар. Комсомол болза белик бургундашкы, өрөс чүтүлдүг күш-ажылды үлестүүн бүтү аныктары моон сонгаар-лаа көргөчү ужурутурар.

Коммунист болза улаан-бодал болган күш талазы-биле кижиниң бүтү талазы хөгжүрүп айткан турар. Моон ужурунда аныктарын коммунист үлест болган тургузарың, коммунист нияттедиг бодунуң Төрөөн чуртуга кыдыгар чөк ынак болган өң дайынымын көөр хөдө чөк ийди-биле, мердедир тургузуучуларын кижилегин өңа кичөөгөйи салза чогуур. Аныктар болза бургундашкы күш-ажылды өргөткөчү-биле мергежилдиг болган туррутуу дүштүр, амгы үеңи билгилерин денелениге турар, социализм культураны чедикшииниң шийгөөни азыр ужурут. Өвүп олурар салгалың коммунист кижилегиниң өң чутула ролу аныктарын амыралың, ажылчы күш-ажылды белик хөдө совет шюказыла хандырып. Улус өргөдөшкөн системаны өдө тургузар талазы-биле партияны төлөвирине ленинчи комсомол ийди-биле киржип ужурут. Шюказын бургундашкы харылдазын быжыдыр, пионерлер болган шюказыларын күш-ажылды ийди болган хүндүлгө чорукка хандырып, билгилер, техниканы шийгөөни азыр өргөткөчү орадалаштары, бодунуң организмын быжытыралың өргөткөчү чутуа.

Чеди чылдыг планы амыралга боттандырып дөш демсел аман-өскөнүң массаларыңга комсомолун организмы болган кижилегиниң ажылчы мога чөк сайырал-

гайжыларын ийди турар. Комсомол организмын бүтү бүтү аман-өскөн-биле сырый харылдаштыг, дайнык, амыралың коллектив болган турарын чеди азыр хөдө. Комсомолун күжүн болган чогадымыс ийди-биле үлестүү дөш партияның удурутканында. Коммунист болза комсомол организмыларын өдөдөшкөн болган быжыгаларын дугайында доктаамал салым салымшынын илеретип, аныктарын ортузунга кижилегиниң болган организмын ажылчы кижилегиниң оларга дугааар, ажыл-агый болган культура тургузуушкунуң өң чутула сорудаларын шийтирээрине оларын хандырап ужурут.

7. Социализм тилелгенин түнөөдө Совет Эвилели социализм коммунист чорутуу шийгелгенин чөүе төөгүтү үлестүү кирген. Чөөкү 15 чылдар Совет Эвилелин хөгжүлгенин перспективтиг планы коммунист шийгелгени доозарыңа өргөткөчү чутула байдаларын тургузарын өрүп турар. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин чеди чыл планын боттандыралың коммунист материал-техникалыг суурну тургузарыңа шийтирлээп үе болур.

Коммунист тургузуушкунуң кайгамчык уду планын төлөвирине, партия болза олар бо улаан-лаа чедикшииниң боттанган турар дөшөргө бургундашкы коммунист оруктап чаа уду басымын бистер кылып болур бис, чүе дөш, ол дугайында бүтү чутула чүдөдери чурттуу турган. Бистер техника талазы-биле күчүлүг, сайыраңгай социализм индустриалыг болган дүргөн сайыраңгай турар уду механизмын көдө ажыл-агыйдыг бис. Үлетирүү болган туудун өргөтпө башкарыны өдө тургусканы, эргиниң болган техниканы хөгжүлгөдөш уду чедикшиин, чурттуу эргөткөчү бөйдө байлалары, өнөрүнүн төттүмөс, курамыларынның бары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын бүтү амыралың дүргөн хөгжүлгөдөш өң байлап курамыларын улам долдуу-биле болган ажылчы амыралыңга аажок уду аргаларын тургузуп турар.

Коммунист нияттедиг тургузуушкуну — хей санын уду массаларың диг чогадымыс ажыл-чорудулганы. Совет улус чаа чеди чыл планын бодунуң хандырып, төрөөн хөдө кыдыр үлестүү азыр болган өң күссөдирине оларга чаа кыдыр идеялы, энтузиазм болган инициатива-биле амырал апар дөш чигинган чөүе. Улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин бүтү өң нарын сорудаларын мергежилдиг болган чедикшииниң шийтирлээп шыдаар кайгамчыктыг кадрлар бистин чуртувуста бар. Бистин денелен партияныс ам кангаланың артык быжык болган бир-денелит. Партия болза массаларын сырый каттыштырып, организман турар болган оларын айткан азыс сорудалар өң ший орукта-биле апар чыдыр.

Коммунист партияның болган өң Төш Комитетинин кол сорудалы чүе дөш, ам чурттуу улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин чеди чыл планын чутулажык күссөдирин хандыралы болган өң-биле бистин Төрөөн чуртувустун күчү-шыдааны улам-на быжыдыр, улустуң амыралың материалды болган культурут денелени улам-на күдүрери болур. Бо төөгүтү сорудалын чедикшииниң шийтирлээп төлөдө, партия болза моон сонгаар-лаа удурутканы ленинчи принципин өдөшкөн, массалар-биле бодуну харылдашкы, бодунуң хуралың чангыс өнү мога чөк быжыдыр, шүтүмчүлөдиг болган бот-шүтүмчүлөдиг калбарларын, инициативаны хөгжүдөр болган күрөөн оналгаларын күссөдир дөш партия организмын бургундашкы, бүтү коммунистерин харылдашкы белик, коммунист тургузуушкунуң планын боттандыралың Советтерин, профивелдеринин, комсомолун ролун көдүр ужурут.

СЭП-ниң XXI съездинге көөр болган 8 бадылаар 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чурагайлары партияның болган совет улустун амыралыңга кайгамчык уду болгаш болур.

Партия, совет, профивел болган комсомол организмы болза, съездиниң шийтирлери чедикшииниң боттандыралың бистин чуртувустун ажылчы чоннарны мобилизациялаар дөш бүтү чурттуу кыдыр, ажылчыларын, көлхөчүлөрүн, интеллектуалын коммунист партияны долгандыр улам сырый каттыштыралың болган коммунист тургузуушкунуң төөгүтү программаның тилелгени дөш демселге оларын баштаарлар.

Бистин чурпка коммунизм тургузарының улу-чаагай программазы

Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин совет улус ийди-биле деткип турар

Патриотчу сагыш-сеткилди хайныктырган

СЭП-ниң XXI съездинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чутулажыры-биле ийди-биле бургундашкы чуртталгаларың, туудулганы болган албан чордеринде ажылчы чоннарның хуралдары болган митингилери кайгамчык уду бургундашкы өртин турар. Совет ажыл-агыйын өргөткөчү чуртталгаларың патриотчу чаагай салым сеткилди, партияның ажалдыг ышкын планын амыралга боттандырал дөш оларын чайгыш чөк чүтүлдү өң хуралдарын болган митингилерден илергелеттинин турар. «Коммунист тургузуушкуну калба фронт-биле чоруп турар ыдыг дөш чөргөн чеди алган бис» деп сөстөрүн кижилер чоргаларымынның бодал-биле чутулап турар.

Москваның «Кадмыр болган Москва» дээр металлургия заводу. Бодунуң ролу болган күш-ажылчы чадчылары-биле алдырың өң өң хоочун бургундашкы чурттуу суратлыг. Партияның XXI съездиниң алдыры дөш күш-ажылчы хүлээлгени мында алдырың-биле туудуп турар.

СЭП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шийтирлериңе тураскалган митингине заводтуң бүтү чедикши-

ден болган прокат станварында муң-муң кижилер чыгып келген. Олар «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чуртагалары» болган «Шюказын амырал-биле харылдашкы быжыглар дугайында болган чурттуу улам өргөдөшкөн системаны улам ийди сайыралды дугайында» тезистерин төлөвирлерин чутулажык болган чүдүлдүрүп көргөнөр. Улус дугайында партияның сагыш салымшыны дөш уду өргөткөчү, патриотчу чоргаларымынның, өөрү чедикшииниң өстери санал берген металлургияның өстөрүндө сиккилген болган.

— СЭП ТК-ның Пленумунуң шийтирлери бистин «Кадмыр болган Масканың» металлургияны чуртталгаларын диг үлестүү көргүшкүнү хайныктырып турар деп бургундашкы ажалчы С. Ф. Григоренко медегалар. — Партияның планын — бүтү улустун тура-соруу. Бистин чуртувустун ажылчы чоннарның хан-дампырыңдан өргөткөчү болган өң хан күрөк чүтүлдүрүп эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде илергелеттинин. — Улус ажыл-агыйын хөгжү-

дер талазы-биле партияның чеди чылды айткан турар улу-чаагай перспективаларын бистерин шугунушту өртүп турар-дыр. Ол партияның коммунист материал-техниктиг базанын тургузарынын оруу-биле бистерин ырак бургааралдыр. Мычаларта коммунист шийгелгенин чүе материал-техниктиг күчүлүг база хөдө өвөс, харын коммунист белик мердедир кижилер, техника талазы-биле билгилди кадрлар хөдө. Бистин партияныс ийди кадрларын кижилдин турар. Өргөдөшкөн күш-ажылды туудулганын, шюказын амырал-биле харылдашкы быжыгларын партияның ап чоруткан улаанымшыныга ийди байыр чедирин турар бис деп, револючу демократияны огуу, аман ажылчы чарыкчы, энергетика институтунуң 4-ку курулушун законни-студентин Михаил Николаев чутулаан.

Коллектив чаа-чаа уду чедикшиинерин чеди азыр деп шийтирлээп чорук илергелеттинин турар резолюцияны митингине хүлээп алган.

Бүгү улустун тура-соруу

ЛЕНИНГРАД (СЭТА). ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чуртагаларын дугайында эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Ленинниң хоорайын ажылчы чоннарның кичөөгөйиңиң төвүндө турар.

Алдаржан Киров завод. Өрөс пролетариаттың револючу болган күш-ажылчы өң дөш чадчыларын чырыкчыландырышкан, өң коллектив коммунизм тургузуучуларынның бири отуруларында чоруп турар. Заводтуң дөшөк шөгүн дүштүк чөүе үлестүү муң-муң кирөөчүлөр долу келген.

Механика цехиниң слесари Г. М. Литвинов бирге дугаарында сөс алган.

— Контроль чуртагаларда коммунизм дүргөн-не тургузар, чорук кижилер бургундашкы оналгы турдука бүтүрүп талазы-биле капиталист чуртталгы, өң ийди АПП-ты чедер болган эртер деп бүтү совет улустун тура-соруу сиккилден деп өң чутулаан.

КОМСОМОЛЧУНУҢ СӨЗҮ

— СЭП-ниң төөгүлүг XXI съездинге Кыдыр Сергеевич Хрущевтиң кыдыр илеткелиниң тезистерин радиога дымчылган болган паралаган дык кичөөгөйиңиң диниң, номчудум... Чөөкү чеди чылдарда бистин Төрөөн чуртувуска боттанган турар партияны санын турарың ол кайгамчыктыг программаны бүтү совет кижилер-биле бир дөшө хүлээ ханымшының деткип турар деп Анатолий Онузал чутулап турар.

Социализм Улус Төрөөн чурттуу чедикшииниң дөш партия бо хире улу-чаагай чогадып турда өң боттандырыкчылары кижилер улаан болган айнык тус бүтү ук сорудалга дүштүр өвү амыралга боттандыралың өң чутула.

ЧАДАНА (Телефон-биле). Чөкү Хөкүк районун «Октябрь 40 чыл» көдө ажыл-агый артелиниң өр, хөдө көлхөчүлөрү «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чуртагаларын дугайында» СЭП-ниң XXI съездинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде танышкан. Ук тезистер дугайында СЭП обкомунуң секретары эш Анкудинов чөүе чутулаан.

Бир эп-сеткилди деткишкени

— СЭП-ниң төөгүлүг XXI съездинге Кыдыр Сергеевич Хрущевтиң кыдыр илеткелиниң тезистерин радиога дымчылган болган паралаган дык кичөөгөйиңиң диниң, номчудум... Чөөкү чеди чылдарда бистин Төрөөн чуртувуска боттанган турар партияны санын турарың ол кайгамчыктыг программаны бүтү совет кижилер-биле бир дөшө хүлээ ханымшының деткип турар деп Анатолий Онузал чутулап турар.

Социализм Улус Төрөөн чурттуу чедикшииниң дөш партия бо хире улу-чаагай чогадып турда өң боттандырыкчылары кижилер улаан болган айнык тус бүтү ук сорудалга дүштүр өвү амыралга боттандыралың өң чутула.

ЧАДАНА (Телефон-биле). Чөкү Хөкүк районун «Октябрь 40 чыл» көдө ажыл-агый артелиниң өр, хөдө көлхөчүлөрү «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин контроль чуртагаларын дугайында» СЭП-ниң XXI съездинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде танышкан. Ук тезистер дугайында СЭП обкомунуң секретары эш Анкудинов чөүе чутулаан.

Оң чутулаан; Бистин коллектив хоорайын бүтү транспорт организмыларын мурунку отурунда туруп келгенин СЭП хоорайын болган хооркуушкунуң АТК-лар аразында шийгөр Кыдыртуг ийди чыл дүгүзүндө салбап келгенине хөдөшчүлүк турар болгай Чеди алдын чедикшииниң улам быжыгланган, СЭП-ниң XXI съездинге ажыл-агый ужуражыры коллективтиг кижилер бүтүрүндө негетинип турар. Съездиниң утукуштур ай санында уду норманы 180 хуудан куудалтасы мен

Молдав Совет Социалистик Республикасы Ленин орден-биле шагнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАРЛЫЫ

Молдав Совет Социалистик Республикасынын ви-
ноград болгаш сад ажылын хөгжүдериште чедиш
кени, көзө ажал-агый продуктуларын бүдүрериш
кени дээр баа 1958 чыда күнүгө виноград, сүт, эт, тара
болгаш көзө ажал-агыйн ийсе-даа продуктуларын
садырынын планын ажыра куусетени дээр
Молдав Совет Социалистик Республикасы Ленин орден-биле ша-
гнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы К. ВОРОШИЛОВ,
ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1958 чыдын ноябрь 14-те.

Совет тургузуз

Школа ажылын улам экижидер

Барыш-Хемчик районун Аксы-
Барыш көзө Советтин бешки сес-
сиясында мида ортумак школаның
ажылынын дугайында школа ди-
ректору эш Март-оолдун илеткелди
чугаалашкан.

1958-1959 өөредилге чылынга
укуштур школаны, интернаттын
болгаш башкылар бажынарнын
септелгени башкылар болгаш
ажылынын нитили-биле эки шы-
нарым дозуп, өөредилгени сеп-
табрь 1-де организастыг эгелзөө.

Школада 500 ажы өөреникчи-
лер хаара туттунган, олар шунту
19 класстарда өөренип турар
болгаш башкы кадрлар четчи. Күрүнө
хандырылганда 180 өөреникчи-
лер бар, олардын 90 кизи интер-
натта чурттан турар. Өөредилге
херекселери, азын-чөм-биле школа
хандыртылган.

Иңыг болза-даа школаның
ажылында четпестер ам-даа бар.
Школа намызы урутар школада
ам-даа бүрүн-биле хаара туттун-
маан болгаш чамык өөреникчилер
школаны дооспай, өөредилгени
ара соксадып каар чоруктар эвезш
эвес.

Бо чылын колхозчуларнын нити
хуралында 80 өөреникчилер чурт-
таар чаа интерватуи улуочу арга
биле тузар деп шийтирип хулаеш
алган, о ажыды эгелзөө. Интер-
наттын кол туду август айда доз-
тулган болза-даа, иңик материал-
дарын белеткээр дугайында колхоз-
чу баштаар чери кичөөнгейи чет-
ке салбаанча интернат ам-даа
ажылаа кирбөө. Печник чогу-
биле интернатта 2 печка кылды-
маан, чамык чыгылашканынлар
четпелетингөөн.

Мөөң хараазы-биле күрүнө хан-
дырылганга турса чогуур урутар-
дын 90 хире кизи бажынардын
дээр өөренип турарлар. Интер-
наттын иштинде орунар салыр чер
чедипшес. Суурда эчки сабырынын
үргелешчи эш Кирпичковча интер-
наттын, столовананын болгаш эби-
тем сызынын баз өөреникчилер-
нин арыт-шевер байдалын өөреди-

те эгелзөөндөн бээр чаггыс-даа
катап хынап көрбөөн.

Бо бүгү байдалдар турда-ла көзө
Совет болгаш колхозтун баштаар
чери хемчек албай, мыды четпес-
тер-биле этежиш турары шын
эвес деп санал бергенер шынгы
шүтүмчүлөөнөр.

Саң-хөө чуртунун үрөөр чоруктар
баз бар. Азын-чөмгө доовалзөө
ашканы ажы-агый чарыгдалары-
га үндүрүп турган. Кладовщик
Чыргал, интернат эргелешчи Дор-
жу, бухгалтер Десий-оол олар сан-
хөө талазы-биле шын эвес чары-
галдарын кылып турда директор
эш Март-оол оларнык-биле этежиш
турган. Демги-ле Чыргал болгаш
ажы-агый эргелешчи Дагы-Лама,
аът ажаакчымы Бадынаш олар
ажылы шагында арагалаш, чуртун
чоткылап, хулаша үлгелдирери
кылып турда эш Март-оол оларны
аваз эрттирип каанын эш Богуш-оол
болгаш өскөлөр-даа чиди-биле шү-
түмчүлөөнөр.

Өөреникчилерниң ортузунга ки-
жизилдег ажылын четпес чорудун,
чугаа кичөөдөр эрттирери-биле кы-
зыгарлатканын турарындан өөри-
никчилерниң арасында чуртун үрөөр
чоруктар бар дээрин эш Кунгаа
шүтүмчүлөөн.

Өөредилге-кижизилдегилг ажылы
экижидер дугайында ада-нелер-
биле ажыла чоруттунмай турар.
Төрөдөр комитети каныг-даа ажылы
кылбаан деп эш Доржу шүтүмчү-
лөөн. Школада профивиле комитети
(даргазы эш Жигучин) багай ажы-
лап турар. Мөөң хараазында чамык
башкыларда болгаш ажылынын-
дарда ажылы шагы үер чоруктар
турган.

Школаның нити ажылында көзө
Советтин даргазы эш Сарюк
болгаш колхоз баштаар чери дар-
газы эш Семязым кошкы сагыш
салып турар дээрин эш Дамба
шынгы шүтүмчүлөөн.

Устунде айтылганын четпестери
кыска хуузада урутар, школаның
ажылын улам экижидер талазы-би-
ле хемчегелери сеосиата айтыган.
С. СЮРИОН.

Эмнелге салбырынның ажылынын дугайында

Чаа-Хөл районун Ленин аттыг
колхозта эмнелге салбырынның чыл
этегинде бээр чоруткан ажылынын
дугайын Ак-Дуруг көзө Советтин
11-ти сессиясына чууалашкы өөргөн.
Анаа колхозта эки эмчил эш
Русцов илеткел кылган, колхозчу-
ларнын калкынын болгаш суу-
туралын улам экижидер талазы-биле
10 айларын дургузуда эмнелге
салбырынның чоруткан ажылынын
чугаалаан.

Эмнелге салбырынның ажылаачы-
лары чыл этегинде бээр 6 муң
700 хире кижилерни хүлэп ал,
эмнөө болгаш сүмени берген.

Колхоз төүндө чурттан турар
чолуң нити хынада шийнелгелер
4 үдүз чоруткан болгаш ааза
1380 азыг кижилерни шийнчип
бөргөш, оларнын иштинден азыг

болган кижилерни оң соонда эки-
нээр хемчегелери алган.

Бо арасында эмнелге салбырынның
божулга бажынында 62 нелер бо-
лган болгаш күрүнениң чогуур Лу-
залаччыны алганар.

Эмнелге салбырынның ажылында
четпестерин ам-даа барын сессия
демделзөө. Эмнелге азылаачылар-
нын талазында чоңа өзелек
эвес болуп турар байдалдар барын
санал бергенер айтып турганар.
Илангы эш Русцовтун чон-биле
дарылаачыларга хурурга байдалын
чамык аштер шүтүмчүлөөн.

Эмнелге салбырынның ажылын
улам иңик сайырылар талазы-биле
тодаргай хемчегелери алырын эм-
нелге салбырынның ажылаачыла-
рындан болгаш көзө Советтен ба-
за колхоз баштаар черинде сессия
негези.
М. ОЧУР-ООЛ.

„Школаның үнү“

Бай-Тайга районун Төөди орту-
мак школаның башкылар чавура-
ла школачыларнын ортузунга өөри-
дилге кижизилдегилг ажыды эки-
жидер соруда-биле „Школаның
үнү“ деп хана солуну төредер ор-
тузунга үндүр деп шийтирлзөөн.
Өөредилге чылы эгелзөөндөн бээр
солун ийи улаа үнүн. Оң ийги
номериң мурнуку чүдү „Шко-
ладан дашкаар өг-бүдгө урутарын
кижизидери“ деп өг-биле үнүн. Оң
номерде өөреникчилерниң хүн чур-
тун тодаргай бижи көртүскөн.

Башкылар Л. Фетисова биле
О. Тырш, 10-гү класкы Роза Кан-
дан биле Тилкеле Ангирбанын
эки өөредилгени, үлгер-чизөө би-
жөөнөр. Оң ийи чамык ада-нелер
интернат урутарын канчаар ки-
жизилип турарын бижөөн. Школа
директору эш Б. Чолюк, чамык
ада-нелер, илангы С. Сербе,
С. Малта, Д. Самбын, С. Менгил
болгаш өскөлөр-даа урутарынның
өөредилгени сонуурган көрбөс, өө-
редилге херекселерин урутарын
садып бербес болуп турарын бо-
дуну чүлүгө шын шүтүмчүлөөн би-
жөөн.

„Школаның үнү“ деп хана солун
школаның өөредилге кижизилде-
гилг ажылында, төредер комитети-
нин ажылында илд берип турар
деп чүвени дуржула көртүскөн. Бо
солуну суурун төүндө магазинге
азып турар. Оң чаз номери үнүн
келирге-ле магазинге кирген кизи
бүрүнү оңу уагт сонуургал-биле
номчуп турар. „Школаның үнү“
солунун ийги номерин магазинге
де азып каан турда колхозчу Мон-
гун Конгар материалдарын эгелзеш
ден төндүгө чедир номчаан:

— Мөөң үнүкү класста олгун бар.
Оң, хүн чуртун бижи албаан, мону
болуна чараштыр бижиткеш,
бажыга азып алган, бо бутура
кичөөдөр мен—деш карманын-
дан каралдан, сазын ушупу кел-
ген. Шүтүрү бижи ал турган.

Бо хана солун үнү эгелзөөндө
соңгар өөреникчилерниң сагыла-
чуртуну, өөредилгени дык экижөөн,
ада-нелер школа-биле харылазын
бижыткан.
М. МЫЗЫЛ-ООЛ.

Күш-ажылчы кижизидилге

Хову-Аксиниң ортумак шко-
лазы ийи чылдык дургузуда
пенелде-дуржула план-биле
ажылап келген. Чаа өөредилге
планы I—VII класстарга күш-
ажылчы кичөөн хөй-биле эрти-
рип, VIII—X класстардын өөри-
никчилерин бүдүрүгө талазы-
биле билдин бейдер болгаш
күш-ажылга чачытырар арга-
ны берип турар.

Күш-ажыл школаның бүгү
өөреникчилериниң ынак херээ
апарган. Эрткен чайын дозуп
болгаш иштинде хеп
чүрү черинге келп
урутар ак хеп болгаш
еске-даа чүдүлери чүи
турарлар. Бешкылаас-
чылар амдангыг ченин
белеткери өөренип ал-
ганар.

Урутарын күш-ажылга ийик болурун-
га хөй-нитиниң ажы-
лаа баз дуралгы. Усту-
кү класстарнын өөри-
никчилери „Элегес“
колхозтун шалеринге
кан-даа катап барып
ажылаанар.

„Школаның амды-
рал-биле харылазын
быжыглар дугайында
баз чуртта улус өөри-
дилгениң систем-
аын улам ийид

үнген онгу класстың өөреникчи-
лери өскөлгө улуг үлгерип
болганар. Ийчаарга онгу клас-
сты дооскам-ла оларнын хөй ну-
руу „Тывакобалт“ руда эрге-
лешке машинастер, тулугчулар
болгаш дагылар болуп ажылап
эгелзөөнөр. Доозуучулар Николай
Терских алевтир станциянда,
Виктор Родионов улуг күштүг
эскаваторун машинанын ду-
залаччы, а Виктор Бяков —
дагы.

8—9 класстарнын өөреникчи-
лериниң чайгы бүдүрүгө
практиваны организастыг эр-
кен. Өөреникчилер Эрес-оол,
А. Килин, А. Юрков олар тулуг
шөңгө эки ажылап, цемент
экидилерин болгаш бетон бло-
балы комбинаттын лаборато-
риясына болуп эртип турар.
Болгаштуң үлүгүчүзү ийкө-
нер-хили Ю. Луцик. Болгаштуң
киржирилери тулуг материал-
дарын өөренип, оларнын ала-
зын кылып турарлар. Нефтинде
кадыг материалдар алырын,
пластиктиң материалдарын кан-
чаар ажылаары өөреникчилер
херек кырында шийнелди ап
турарлар.

Урутар ийик-бүрү белгүмөр
ажылында ийикейип киржип,
турарлар.

Чурукта: өге класстарнын өөреникчилери Боря Перевалов, Во-
лодя Семшин оларнын мастерскаяла селээр ажыларын кууседип
турары. Чүмөөр станокта Володя Грудинин.

Фото В. Лукутову.

хөгжүдөр дугайында Н. С. Ху-
ричтеңү чүдүн өөренип, таңыш-
кап бистин школаның башкылар
коллективин бүрүн-биле детки-
вишпаан, оңу амыурага боттан-
дырар дөш бүтү хемчегелери ап
турар. Күш-ажылчы кижизилде-
ге школаның өөредилгенинде кол
чери эзелеп турар.

Я. СУНЧУГАШЕВ,
өөредилге эргелешчи.

Колхоз баштаар черлери школаларже сагыш салыр ужурлуг

Колхоз баштаар чери биле шко-
ларын арасында харылазын эг-
не сыйрып турар ужууу билдин-
гир. Школаның чайгы септелгези,
өң өөредилгенин шынарын улам
бейдери, школаның таарымчалыг
ажылаары дээр чегелги айтырыг-
лар дугайында колхоз баштаар чери
сагыш салышынын бичи-даа
вошпадып болбас. Бо талазы-биле
байдал Чөөн-Хемчик районун кол-
хозтарында каныг болуп турармы?

Районун чамык колхозтарынын
баштаар черлери школалар херээ-
ке чугула кичөөнгейи олар турар.
Чижээ, «Октябрь 40 чылы» колхоз
(баштаар чериниң даргазы эш
А. Дигик) школа ажылында кичөө-
нгейи салып турар. Оң хараазы-
биле мида школа кышка эки белет-
келтиген. Олалга чүдү — мыш
болгаш хөмүр дашты четпери-биле
баштаар чер дүжүрү берген. Оң
мышак «Октябрь 30 чылы» колхоз-
тун баштаар чери (даргазы эш
М. Сампан) школа дугайында багай
эвес сагыш салганы-биле мида чед-
чи школазы кышка эки белеткел-
тиги, оттулар чүдү-биле баз чет-
чир кылып хандыртылган.

Иччаласкок школа ажылында
четке сагыш салбас колхозтар рай-
онда чок эвес. Чижээ, «Искра» кол-
хозтун баштаар чери (даргазы эш
М. Доктугу) Чаазава ортумак шко-
лазынын дирекциясы-биле оттулар
ыш белеткээр дугайында чөгөн
херээкни күтсетпейн турар. Керээ
бутура одалга ийикни тайгада бел-
еткелзе-даа, оң өөртүгелешке но-
ябрьның эгелешке чедир сагыш
салбаан. Оң хараазында школанын
дирекция чери Чаазава АТБ-ари-
на автомашиналар хөлөшөлөп ап,
оттулар ийиш ам үдүр өөртүп ап
турар. Оң школада одалга хөмүр

даш дүжүртүлзе-даа, печкалары
жөмүр даш оларынга таарыштыр
кылдылган.

Хорум-Даг ортумак школанын
ажылында «Хорум-Даг» колхозтун
баштаар чери (даргазы эш О. Тугус)
эң-не багай дуулажиш турар.
Школага одалга ийикни өөртүп
чедиринге колхоз сагыш салбаан.
Оң школаның деискээринде эвезш
хемчөөлгү одалга ийик дүжүр-
түнгөн. Тайгада белеткелтиген 200
ажыг кубометр ийиш дүжүрү
өкпек амырынга школа бергенде
турар. Колхоз даргазы эш Тугус
«автомашиналарын дөгерси үрө-
тени-биле колхоз бөдүрүс бейн
бергенде тур бис» деп харылап тур-
ар. Школаның интерватуи турар
өөреникчилерге азын-чөмгө чам-
дыктары Чаазава районундан са-
дып алыр турар, оңу чедип алы-
рынга колхоз школын транспорт-
тың хандырбайн турар. Оң хараазы-
биле чамык хөмөр үтүктелди-даа
берип тургузулар таварыгдалар бар.

Оң ийиш «Коммунизмче орук»
колхозтун Хорумуг-Кежи чели
чыл школазы, «Кызыл төрөкчи»
колхозта чели чыл школазын одалга
чүдү-биле оң колхозтарынын
баштаар черлери (даргалары эштер
О. Шириняни, О. Ойдунаа) дозуу-
биле хандырбаан. Оң хараазы-биле
Хорумуг-Кежи чели чыл школа-
зынын башкылары одалга ийикни
талазы-биле бергенде, боттары
мыштан оттулар чорукта таварып
турарлар.

Мынлыг четпестери болдурубас
дөш үстүндө айтыкан колхозтар-
нын баштаар черлери шийтирилги
хемчегелери алыр ужуруг болгаш
райкууекко баз болуун кичөө-
нгейи бо айтырыгке боттуу-биле
салган турары чугула.

М. СЕВЕН.

Солун чагылызга оожум чоруп турар

1959 чыдын солуннарыга бол-
гаш журналдарыга бижидилгени
организастыг чорудар талазы-биле
Би-Хем районун партия органи-
зациялары болгаш харылаа конто-
разы баштайгы үеде азын ажы-
ларын кылган. Харылаа контораны
штантан дашкаар 40 кизи шийип
тыпкан, колхозчуларнын, ажы-
лын, албан-халкыларнын ортузу-
га бижидилге чорударын оларга
дааскан.

Туран хоорайнын урутар сады-
ла ажылап турар Елизавета Гроз-
нова биле «Кызыл төрөкчи» кол-
хозта комсомолчу Иван Шөгөлө
бижидилге районга эгелээр мурун-
да-ла бижидилге чорудар кванти-
циларын, кадыг солуннар болгаш
журналдар үнү турарын тайы-
лырлап бижөөн каталогтарын ал-
ган, бо чыдын бижидилгенин чор-
ударынын озагай байдалы-биле
таңымып алганар. Олар октябрь
1-ден бижидилгени хүлөөп ап эгел-
зөөнөр. Грознова болдуң коллек-
тивиниң 24 кезек солуннарын бол-
гаш журналдарын тарадыр деп хү-
лээлге алган, 39 кезети, Шөгөлө
400 кезети колхозчуларнын орту-
зунга чагытырар деп хүлээлге ал-
ган, 500 ажы кезети таратын.

Комсомолчу Иван Шөгөлө кол-
хозчуларын бажынарнында болгаш
колхозтун чоокку фермаларында
хүвүнү барып, бижидилгени эки

чорудуп турар. Оң ийиш хоорай-
нын комсомолчу почтачылары эш
Глухова солуннарын болгаш жур-
налдарын 15890 рубль тулге, эш
Сорокина 5807 рубльге, Васенькин
3160 рубльге таратынганар.

Ийиди болза-даа чамык албан
черлеринде болгаш колхозтарда би-
жидилге дык оожум чоруп турар,
чижээлөөргө, Туранын коммунал
тулугунун конторасында ийиш-биле
биле 152 ажылын, албан халкы-
лар бар турда чүдө 29 солуннар
болгаш журналдар бижиткен. «Тил-
келе» колхозтун партия органи-
зациянын секретары эш Шарани
солун чагылганын организастыгай,
оң колхозтун Сееерин суурда кол-
хозчуларын амдыга чедир чагыс-
даа солун чагытпаанар.

Район Советиниң бүтүслюкүн
аппаратында шунту 13 ажылаачы-
лар бар, анаа бижидилге чоруда-
рын эш Ермаков дааскан. Бөгүн-
ге чедир оң коллектив чугаа чагыс
«Веселые партияки», «Брестская»,
«Огонь» журнал чагыдып ал-
ган болуп турар.

1959 чыдын солуннарында бол-
гаш журналдарыга бижидилге
районда оң хире вошпаа чоруп
турда харылаа контораны болгаш
районун хөй-нитин организастыгай
боттуг хемчегелер албайн турар
деп чүвени айтыр херек.

В. КОСТЕНКО.

Майдан бээр шоочалыг

Сут-Хөл районун «Ишкин» кол-
хозунун сууру таңыттымас кыл-
дыр өлүп, чыл сагында-ла чаз ту-
дурлар немөжөп турар. Суурга 200
өүттүг клубту ажытканда бээр
бир чыл алган. Оң клубта библио-
теканы тургускан болгаш кино үл-
дүрер тускай өрөөди кылган.
Клубту жери кылырында болгаш
херекселер садырынын нитили-би-
ле эң муң рубльди чарылаан. Ты-
ва тоннар, гармон, гитар, дош-
пулуур болгаш мондалы дөөн иш-
шак херекселерин садып алган.

Клубтун ажылы баштайгы үеде
чүгөөр эки чоруп турган. Ура-
чүдү белгүлүн тургузуп, бир катап
концерт-даа көргүскөн. Клуб чөү-
дөли-даа тургусунган. Кино көр-

гүтүлери уукутелишкени чокка бо-
дуну чүдүрүп, клубтун ажылы оң-лаа
эки болуп бөөр деп колхозтун ам-
дыктары өөрүп турган. Ийчаа-даа
май алдан бээр каныг-даа ажылар
чоруттунмастан болгаш урутар
шоочалыг турар аларган. Клуб ө-
рөөдөгүн турган Мандалы-даа
«аары» мен дөш ажылавастан.

Районун культурга кылдыш июль
айда клуб өргөлөшкөнгө А. Ойнуу
чоруткан. Ийчаа-даа клубтун
ажылы экижөөн. Көжүм херек-
селери болгаш тоннар клубтун бир
өрөөлинде доураа-дооноуна бастыр-
ган чыдар, а библиотеканың конка-
ры урелке шаффа сымнараштыр
салып каан чытмазыр.

О. БЕЛЕН-ООЛ.

Белеткел чөк ужурашкан

Барыш-Хемчик районун «Бол-
шевик» колхозунун малчылары-
ның 3 кыштагы кышка белет-
кел чөк ужурашкан. Оң кыштаглар
да кышаалар септелтишөөн, хөр-
жөңи хоортумаан, оларда өтек баз
бөдүмзөөн.

Оң ийиш колхозта хаан болгаш
куш кышааларынын септелгези баз
багай кылдылган. Колхоз баштаар
чери амгы үеде кыштагларже мал
чөөнери чедириниң чогуур хем-
чегелери албайн турар.

К. КОНГАР.

Школаның тиилзөөн

Эронге районун шымыр дөөн
шкырааччыларнын маргалазын
организастаан. Колхозтардан бол-
гаш район төүндөн адаа оң бир
кизи киришкен болгаш Сарыг-Бу-
луң ортумак школанын өөреник-
чи И. Дондун алаа чогуур оң

сандан тосту алгаш, тилкелч бол-
гон. «Коммунизмче орук» колхоз-
тун шкырааччыны 8,5 сан алган,
эш Идам-Сарын ийги чеге кир-
ген.
Б. БАМБА.

Редакторун ордалчымы
Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.